

תולדות משפחת הורוויץ

קורות יוצאי הלציה ומפעליהם הספרותיות מראשית
המאה השלישית עד היום.

מעבד קל פי המקורות

הועתק והוכנס לאינטרנט
מאת www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

חיים דובעריש פריעדבערג

הוצאה שניה מתקנת

אנטווערפן
תרפ"ת.

ספרי המחבר הנדפסים.

תולדות רבנו יוסף קארו כל הקורות אותו מיום גיתו מרחם אמו, ופעלתו בשדה הספרות עד יום לקחו ה' השמיטה. דרוהוביטש תרנ"ז. (באה עליו בקרת בהעתונים: המגיד, חבצלת שנה כ"ו ג'יון 25.)
(Die Dehora Jhrg. 41. No. 28) — (Die Neuzeit Jhrg. 28. No. 3)

השקפה (מאנאראפיה) על דור הנ"ם אברהם ברודא וקורותיו ותולדותיו. שם. (באה עליו בקרת: נר המערבי שנה ב' חברת ד' — Die Neuzeit J. 28. No. 3)

כתר כהנה, יכלכל תולדות רבנו שבתו הכהן בעל "שפתי בהן", קורות אבותיו, תולדות בניו ונכדיו צאצאי מעיו בצרוף קורותיהם. שם תרנ"ח. (באה עליו בקרת: המגיד שנה ז', חבצלת שנה כ"ח ג'יון 33 העברי שנה ז' No. 35, Die Laubhütte, J. 15, — Israelitische Monatsschrift 1898, No. 28. — Zeitschr. f. H. B. J. III. No. 5/6.)

מרגניתא שפירא, תכיל קורות ופעילות רבנו נתן שפירא מהוראדנא ציור נאמן מתכונת נפשו המדעית, תולדות וקורות מטעיו הבתיחסים אחר מטתו משה "שפירא" ובשכנו ידגולו. שם תרנ"ט. (באה עליו בקרת: Zeitschrift f. H. B. J. IV. S. 38 — 23 ג'יון 23. Die Laubhütte 1899. No. 24.)

הדפוס העברי בקראקא, התפתחותו והשתלשלותו משנת ר"ץ עד ימינו אלה. קראקא תר"ס. (באה עליו בקרת: ירושלים חג, הצפירה המליץ שנת 1900 No. 161, חבצלת שנה ז' ע' 259. — Zeitschrift f. H. B. J. IV. No. 5. — Deutsche Literatur-Zeitung J. XXI. No. 46.)

לתולדות הדפוס העברי בלובלין, שם, תרס"א. (באה עליו בקרת: Zeitschrift f. H. B. J. IV. No. 6.)

תולדות משפחת שור, דברי ימיהם ומפעליהם הספרותיות מראשית המאה השלישית לאלף הנכחי עד ימינו אלה. פראנקפורט א. כ. תרס"א. (מבקר ב' Zeitschrift f. H. B. J. V. Die Laubhütte 1901 No. 32.)

Populär-Wissenschaft. Monatsblätter 1902. Die Neuzeit 1901, No. 35.

לוחות זכרון, ספר כולל תולדות רבני קראקא, תולדות חכמיה פרנסיה וטובי הקדה, מאמצע המאה השלישית לאלף הנכחי עד ימינו אלה, בצרוף העתקות ציוני קברותיהם, עם חקרות הגונעות לקורות היהודים במדינת פולניא ואשכנז. הוצאה שניה עם הוספות ותקונים. פראנקפורט א. כ. תרס"ד. (מבקר בעתון Literarisches Zentralblatt משנת 1905 ג'יון 14 ובמ"ע Israelit. ועל אדות ההוצאה הראשונה מספר הזה, דרוהוביטש תרנ"ז, יובר במ"ע נר המערבי שנה ב' ע' 106 — 106 Israelitische Monatsschrift J. 1897 — 106 No. 10 und 1898 No. 5.) Deutsche Literatur-Zeitung 1906 No. 7.

בני לנדא למשפחותם לתולדותם ותקפם וגבורתם במפרותנו מחצי המאה השניה לאלף הנכחי עד ימינו אלה: פארגורוק תרס"ה (מבקר בעתון Israelit משנת תרס"ה ע' 1940. וכ"כ במ"ע — Nieuw Isr. Weekblad 1905 No. 15.)

B. FRIEDBERG
GESCHICHTE DER FAMILIE HOROWITZ

חיים דובעריש פריעדבערג

תולדות משפחת הורוויץ

Als Manuskript, in Hundertfünfzig Exemplaren, hergestellt.

נדפס בתור כתב-יד במספר מאה וחמשים אכסמפלרים.

Geschichte der Familie Horowitz

Ihr Leben und literarisches Wirken

von Beginn des 10. Jahrhunderts bis auf die Gegenwart

nach den Quellen bearbeitet

Von

B. FRIEDBERG

Zweite verbesserte Auflage

A n t w e r p e n

1928

תולדות

משפחת הורוויץ

קורות יוצאי הלציה ומפעליהם הספרותיות מראשית
המאה השלישית עד היום.

מקבד על פי המקורות

מאת

חיים דובעריש פריעדבערג

הוצאה שניה מתקנת

אנטווערפן

תרפ"ח.

פֿיק ראשון.

(א) מודעת זאת בכל הארץ, כי כמעט אין משפחה בישראל העומדת לנשן עמנו זה מאות בשנים, כמו משפחת הורוויץ. ממנה יחד ממנה פנה, חכמים גם אילי הכסף ואף מלכים — מאן מלכי רבנן, — מחלציה יצאו; ובכל קהלה עתיקה לשנים, יסתעפו ענפי פאריה מדור דור לכבוד ולתפארת, זה ארבע מאות שנה. העיר הורוויץ (Horowitz) בבוהמיה, היא צור ממנה הוצבה אכן פנה המשפחה הזאת. הר' ישעיה ב"ר משה מספחת הלויים, חוטר גזע הקהלה ההיא, היה הראשון המכנה את עצמו בשם הורוויץ. הוא היה עתיר נכסין, ואף ירא ה' מרבים, וכאשר החלו המדפיסים, הר' גרשם ב"ר שלמה הכהן והר' חיים שחור ושותפיהם להדפיס בפראג בשנת רע"ד, את חמשה חומשי התורה, נתן גם הוא כסף להוצאות הדפוס, ומפני סבה הבלתי נדע שחלה, — אולי מפני שההוצאות יתרות היו מאשר חשבו בתחלה, — נסוג אחור מהשתתף בהוצאתה עד תומה, ויאסף אל עמיו בעיר פראג בשנת רע"ז.

(ב) אחרי האספו אל עמיו, בקשו המדפיסים הנזכרים למעלה, מאת בנו הר' אהרן מש"ס ז"ל לקחת חבל בהוצאת חלקי התורה, אשר אביו ירה אכן יסודה, ובמשך שלש שנים היתה כעונה בלי הפוכה, אך גם הוא נסוג אחור מהביא המחשבה הזאת לפעולה, ולהפיק זמנם אשר יזכו לעשות, ויהיו המדפיסים נאלצים לחפש אחרי אנשים אחרים, לתמוך בימיהם לעז, למען יהיה לא ידם לגמור את המלאכה הנכבדה הזאת אשר החלו עד תומה, ואחרי השלמת ספר שמונת יספרו זאת, וכה דבריהם¹:

„חללת ספר שמונת. ותהי התחלת חקיקת ספר בראשית ביום ראשון עשרה ימים לאחר סיון שנת ער"ד לפ"ק, בשיתוף כמ"ר ישעיה הורוויץ ב"ר משה הלוי ז"ל, וכמ"ר יקותיאל ב"ר יצחק דן ז"ל, כי עליהם היה מוטל להוציא לצורך המלאכה, כי בבקר יאכלו עד ולערב יחלקו שלל. ובתוך כך נתגלגל הדבר שכמ"ר זלמן בוסמלא, עקר דירתו ממדינת פיהם למדינת רוסיה, והעמיד תחתיו גיסו ר' שמואל ב"ר דוד גומפיל ז"ל, ור' שמואל קבל עליו שעבודו בקים ובח"ח וכשכועה דאורייתא, להוציא כל צרכי המלאכה בצירוף ר' ישעיה הורוויץ הנ"ל, מכל זה לא נחננו לבם, ונתעכבה המלאכה כנרמחם שנתיים ויותר שלא קיימו שעבוד, ולא הוציאו כמוטל עליהם, והביאו עלינו הזיקות מרובות, וידם היתה תקיפה עלינו להכריחם ולהחזירם למוטב, עד שבתוך כך הלך ר' ישעיה הורוויץ ז"ל לעולמו והניח חיים לכל ישראל, וקם בנו כמ"ר זלמן תחתיו, וביקשנו ממנו להוציא לצורך המלאכה תחת אביו, ושלא לבטל המלאכה כמו שעשה אביו, והשיב, קטני עבה ממחני אביו, אביו יסר אתכם בשוטים ואני מייסר אתכם בעקרבים, וגם משמואל בקשנו לקיים שעבודו, והתרינו בו

¹ הנני מעתיק בזה דברים כהויתם, מפני שהם יסוד מוסד לתולדות משפחת הורוויץ וחת' שפייגנשוילדער ברישמו הגדולה Catalog Bodl. S. 7, לא ידעם. מנשיה מוכן, שהמדפיסים לא דברו מוב על הר' ישעיה ובנו הר' אהרן מש"ס זלמן, בשביל שחללו להיות להם לאחיקור ואחיסבך במלאכתם, אם ביושר או לא ביושר, זה הוא דבר שאי אפשר לנו לברר עתה, יען לא שמענו על אדות הדבר הזה שמץ דבר ממשפחת הורוויץ.

תולדות משפחת הורוויץ

הלוי ז"ל הורוויץ... ונקבר ביום א' ח' אלול ש"י לפ"ק.
 (ג) אף הוא זכה לכן שהלך בנתיבותיו, הוא הר' ישראל, אשר לוקח
 למרומים בשנת של"ג, ומצבתו אמריה תאמר (גל ער נו' 89):
 "הרר ישראל ב"ר זלמן ישעיה הורוויץ הלוי זלה"ה תנצב"ה.
 אבי אבי רכב ישראל, רועה אבן ישראל, צדקתו כהררי אל,
 משפטיו עם ישראל, שלשלת היחוס בישראל, רבבות אלפי ישראל,
 אביו ז"ל בנה אריאל, ומסר נפשו על עמו ישראל, וקבע עתים
 לתורת אל, פזר נתן לאביוני אל, ובעקבי אבותיו הלך בנו הרר ישראל,
 י"ד תשרי של"ג גלה כבוד מישראל, וזכה לקבר מתחת לבית אל,
 צדקתם יעמוד לבית ישראל".

(ד) בניו של הר' ישראל הם: (א) הרב הנאון מ' פנחס הורוויץ. הקצין
 מ' ישראל איסרל, אבי הרמ"א, נתן לו את כתו מ' מרים ביל"ה לאשה³), והי
 אחרי כן פרנס ומנהיג עדת היהודים בקראקא, כמבואר בפנקסי העדה הזאת,
 וגם נמנה לאחד מנהיגי הועד דר' ארצות (השוה האסיף תרכ"ז צד 453)
 ויכתוב הקדמה לס' דרושים לכל חפציהם מה"ר נתן פייטל טווינא שהביא
 תחת סכבש הדפוס בשנת שס"ט בעיר קראקא. ויגוע ויאסף שם אל עמיו בשנת
 שע"ח. ואלה דברי פנקס הח"ק בקראקא: ואת נשמת האשל הנדול הדאש ומנהיג
 הישיש הוקן מויה פנחס סג"ל בן החכ"ר ר' ישראל נפטר י"ז טבת שע"ח לפ"ק.
 (ב) ה"ר יעקב הנפטר בעיר פראג בשנת שפ"ח (משפחות פראג ע' 91).

(ה) ואלה תולדות הרב מ' פנחס. (א) הר' יצחק הכת בווינא י"ז שבט
 שצ"א: (ב) הר' יהודה שנאסף גם הוא אל עמיו בווינא ג' אב בשנת ש"ן
 (פראנקל, אינשריפטן סימן 71): (ג) הרב מ' שמואל שהרפים בשנות שע"ח-ט'
 בקראקא את ארבעה חלקי השלחן ערוך, ויעש ציונים להנהגות דודו
 הרמ"א מתוך ספרו דרכי משה, ונלקח שם למרומים ביום י"ג תמוז שפ"ב
 (פנקס הח"ק בקראקא דף ע"ח): (ד) הרב מ' דוד אחד דיני הקיר ווינא (וואלף,
 היהודים בווינא ע' 8), חתן הר' יצחק שפירא⁴), ונפטר שם ערך שפ"ה.⁵

(ו) הר' יצחק הנ"ל (סימן ה' אות א') הוא אבי: (א) הר' אשר זעליג
 חתן הרב מ' הירש שור שהגיה הס' תורת חיים בהוצאה הראשונה (תולדות
 משפחת שור ע' 11): (ב) הר' משלם זלמן שהיה אחד דיני העיר קראקא
 כמבואר בפנקס העדה הזאת.

(ז) הרב מ' שמואל (הנ"ל סימן ה' אות ג') הוא אבי האחים: (א) הרב
 מ' יהושע הטכונה "הארז" (בהקדמת ס' נזיר ה', לזכר תרכ"ט) הכת זקן

(3) ותמת בקראקא ח' אלול שע"ז (פחות זכרון ע' 57).

(4) איתנו נאספה אל עמה בווינא כ"ט סיון ש"ן, ושמה ביינגל (פראנקל, אינשריפטן
 נו' 74, וואכשטיין אינשריפטן סימן 155)

(5) גם בת היתה לר"ם הורוויץ ושמה מ' רבקה ותמת בווינא בשנת שפ"ה.
 (השוה Wachstein, Inschriften No. 122)

תולדות משפחת הירש

ישבע ימים בשנת תש"א (שמן השם ע' 21) (ב) הרב מ' יהודה (ג) הרב יצחק (הק' הר' משה נג' (נימאס), הרב בעיר פראג בשנת תש"ז, יום ה' מ' תש"ו (משפחת פראג ע' 42).

(ה) הרב מ' הרב (הנ"ל סימן ד' אית' ה') הוליד את (א) הרב מ' שמשון גביר יהודה הרב ביימא ה' תש"ו שצ"א (פראנקל, אוטונופסקי ע' 79): (ב) הרב מ' אשר ועליו שנפטר ג' שם ה' סוף שצ"ט (שם ע' 116) (ג) הרב מ' משה יוש מחברא בלבים שנפטר שם א' הר' אלול שנת ה' (אנשי שם סימן שצ"י).

(ז) הרב מ' יהושע (הנ"ל סימן ד' אית' א') הוא אביו (א) הרב מ' שמואל שמעלקא אשר נולד יצחק בקראקא, נולד לו אב בת הרב מ' משה בן הרב כ"ל מניני שצ"ח לאשה (תולדות משפחת שיר ע' 116). בשנת ת"ע יצק אחד בבית לחיות רב אחד הקיד מאדנאוו בלוצק, ושם הסכים עם ייבתם משה (פפא א' תנ"ד) ועם שם שמואל (שם תנ"ט). בן מוכיו מוכיו הרב מ' אלעזר בלוצק כספרי ארבעה טורי א' בן (לבים הקדמני), יאסא שם א' עמי בשנת הק"ק, על מצבתו היות (בביתם שנה מ' ע' XI):

אזני מ' נפלה עשרת ראשיו מירמ יבטו הרב המאיר הנדל

הוקרה שקנה הסכמה מיה שמואל שמעלקא כנ"ל בהרס המאחז

מיה יהושע אשר הירשין שהלך לעולמו ביום ה' א' אלול

הק"ק יבטו יושפים שמואל את הק"ק מ' שנה יבטו.

(כ) הרב מ' היום הרב ספרו מים חיים (דוהנופוט ת"ץ - תש"ז) יבטו היום (יולהדמשדאק הק"ק - הק"ק) יולה בהסכמת רבני הקיד משנת תש"ז, בן הסכים קיד הקיד עם המשק אליעזר (שם הקיד) בתוך רב הקיד בארטניין: (ג) הרב מ' פנחס, אחד מנהגי הקיד בקראקא קיד הר' כמביא שם בפנקסי הקיד.

(ד) הרב מ' יהודה (הנ"ל סימן ד' אית' ב') הוא אביו הרבניס (א) מ' הרב שהיה אחד הקיד מאדנאוו ובמשך ימי הרבניס שם היות, הם בשנת תש"ד על בנם ההתנצלות הרב מ' הר' לודא, הנדפס בסי באר עשק, משם נקרא ליהות אחד הקיד צונומר וסכים על הדפסה המשה הירשין היותה ע"י הר' שברי בס בשנת תש"ח (דוהנופוט תש"ז), ובמשך ימי ההדפסה היום הרב הקיד ס' לאנמן, הנדפס בראש הסכמתו זאת, ובנראה אחד משני הרבנים השנים בשם, הר' משה ביר הר', שנפטר בלבים, הנה בני (השנה בס' אנשי שם), והוא אביו של הר' הר', אביו הרב מ' צבי הירש, אחד רבני הקיד בקראקא שהסכים בשנת תרל"ג עם תפארת ישראל (פפא הק"ק) יצ"ח (ב) הרב מ' בנימין ואב הסכמה ה' ואל"ף סוקרש, שהיה בתחלה הדיין הקיד קראקא, ואחריו בן נחמה הרב הקיד וואידסלב, הדין הסכמות על ספרים הכים (השנה ליהות זכרון ע' 31 בהקדמה).

(א) אלה בני הרב מ' שמואל שמעלקא (הנ"ל סימן מ' אית' א):

תולדות משפחת הורוויין

(א) הרב מ' מאיר שהיה רב העיר באלחוב וזלאטשוב, ובשנת תע"ח נתמנה לרב העיר טיקטין, ויסכים שם, ט"ז אלול תע"ח, ע"ס בית יעקב (לכוב תקט"ו), ובשנת תצ"ג, י"ג תשרי, ע"ס גאון צבי (פראג תצ"ו), ויגוע ויאסף שם אל עמיו בריח סיון בשנת תק"ו (שכן הטוב ע' 118), והרב מ' חיים הכהן רפאפורט הספידו מספר רב (זכר החיים, לכוב תרכ"ו). אלה דברי מצבת קבורתו:

"עדה המצבה על זרע קדש מצבת קבורת צדיק יסוד עולם, רבנו גאון עוזינו מאורינו מאיר עיני רבים בתורה, ורכים השיב מעון, ורכים אומרים לנפשם מי יאיר לנו אורח חיים, כי חשך השמש בצהרים, ביום שנגנו ארון הקדש ועלה לשמים, מורינו מויה מאיר הלוי איש הורוויין, איש חסיד ועניו, נחלתו היא לבניו היה אב"ד ור"ם דפה ק"ק טיקטין, תורתו יעמוד לנו ולזרענו עד עולם."

(ב) הרב מ' אהרן: (ג) הרב מ' מרדכי ד) הרב מ' משה יהושע רב העיר יערסלאב, המסכים שם בשנת תק"ב ע"ס הלכות עולם (זולצבאך תקט"ו), וביום ב' טרחשון תקי"ד, כתב שם מכתבו הנדפס כס' לוחת עדות מריי אייבשיין, ושם יאמר, כי "נחזין עלי דרך מקום מוכן לשבתו בק"ק הוראדנא (6) והגלילי, וישב שם על כסאו עד ערך תקכ"ה, שחתם אז על הדפסת מ' בית יעקב אש (פפדיא תקכ"ה) וע"ס תולדות יוסף (סדילקאב תקצ"ד) ויאסף אל עמיו. וזה תאר מצבתו (עיר גבורים ע' 53):

6) העיר הוראדנא. בירת מגדל עז היהודים. נהיתה אז לקרית מלך רב, יען בחר בה המלך סטאניסלאוו אויגוסט פאניאפאווסקי למכון שבתו. הישר באדם הזה, אשר מימי נעוריו ועד זקנותו שם לו את האמת לקו והצדק למשקלת, הפה חסרו לבית ישראל ויפרש עליהם כנפי רחמיו וחסדיו להצילם מכף מעול וחוסם, והשערת גראפץ (ד"ר ח"א ע' 108), כי הוא הגביל זכויות היהודים, כמלה ומכשלת. האמת המבצבצת מתוך זכרונותיו (Memoiren) תראה אותנו לדעת, כי ישנו וחשצו היה, להשיב מצב היהודים. כן יספר (כע" 105), כי בהיותו בהאג (ערך תקי"ב) הציגו לפניו בבית קוידערבאך, ציר מלך זכסיה, את היהודי הספרדי בשם Svasso איש וקן וישיש: „der mir anscheinend grosse Zuneigung schenkte als er sah, dass ich mich gegen die Prinzipien der Judenverfolgungen auflehnte, welche kurz vorher, infolge eines Dekrets des Kiewer Bischofs Soltyk, elf Juden in Polen zum Scheiterhaufen verurteilt hatten; bei dieser Gelegenheit wies er mir eine Bulle des Papstes Martin V., die sich stark gegen jene Vorurteile richteten, welche die Juden abergläubischer Praktiken verdächtigen, bei denen sie das Blut von Christenkindern gebrauchen.“ (כע" 183), כי בשנת תקי"ד, בהיותו בפעם השנית בעיר „האג, die mir auf seine Gutsage hin ein Jude Namens Tobias Boas vorstreckte; an diesen Dienst erinnernd, schrieb er mir später, nach meiner Erwählung, einen Glückwunschbrief, den ich aufs Freundlichste beantwortete.“ (ע" 79) והדברים האלה מאשרים בס' כתבי הגאונים (ע" 79) (על קורות ימי חי הר"ם בוקז השוה S. 8 ff. Het geestelijk Leven. Seeligmann).

תולדות משפחת הורוויץ

בס' פנים יפות נדפסו בהרכה מקומות ד"ה בשמו, וכן בס' עטרת זקנים (פ' ויצא): ג) הרב מ' אריה לייב המסכים ע"ם דברי הברית (זאלקווא תפ"ט), „בפקודת אביו הרב אביד טיקטין“: ד) הרב מ' ישעיה חתן הגימ' חיים לנדא אבד"ק פאדקאטיץ (ה) הרב מ' יהושע אביד בזוסק, הנפטר בשנת תקכ"ז בזאלקווא, וזה תאר מצבת קבורתו (קריה נשגבה סימן ק"ז):

„כיום ד' ה' טבת תקכ"ז לפ"ק נקבר ונטמן הרב ה"ה המפורסם כבוד מ' יהושע כהרב ה"ה המפורסם כבוד מוהר"ר מאיר ה"וי הורוויץ אבד"ק טיקטין זצ"ל“.

ו) הרב מ' נפתלי, ראביד העיר טיקטין מיום ה' ר"ח אדר תק"ד (פנקס העיר טיקטין דף ט"ט) עד יום מותו: ז) הרב מ' נחום שזוכרו ד"ה בשמו בס', פנים יפות (פ' וירא), ובס' קול יהודה, שהיה רב העיר לאנצוט; ח) הרב מ' חיים אבד"ק שאריגראד, שהמכים ע"ם תפארת ישראל (פפדיא תקל"ד); ט) הרב מ' מנחם מאנאס אבד"ק טשאוואש שהמכים גם הוא ע"ם תפארת ישראל הני"ל.

יג) הרב מ' אהרן (הני"ל סימן י"א אות ב') הוא אבי הרב מ' מרדכי, שהיה אחד הדיינים בעיר קראקא, שהתמו בשנת תקי"ד על המכתב בס' לוחת עדות מרי אייבשיץ.

יד) הרב מ' מרדכי (הני"ל סימן י"א אות ג') הוא אביו של הרב מ' יוסף שהיה אביד וריט בקיץ ביאלי, ויתן בשנת תפ"ט הסכמתו ע"ם דברי הברית (זאלקווא תפ"ט), ובנו הרב מ' אהרן היה אביד העיר סקאד ויסכים שם בחודרב ע"ם קרבן ראשית (פפדיא תקל"ח), ויחבר חרושים על פירוש הרא"ש ושו"ת (פפדיא תקל"ד).

טו) הרב מ' משה יהושע (הני"ל סימן י"א אות ד') הוא אביו: א) הרב מ' אלעזר שהיה רב בס"ר (בהקדמת מ' מראות הצובאות, הוראדנא תקע"ל), המסכים ע"ם תפארת ישראל הני"ל; ונמצאת חתימתו גם תחת תקנות שונות בפנקס מדינת ליטא. ב) הרב מ' אברהם חתן הר' שמעון סופר מקראקא (השוה לוי"ז סימן ק"כ), שהיה ראביד העיר קראקא, ויחתום בפנקסי הקהל על תקנות שונות, גם נהג פה ישיבה וילמוד עם תלמידים. על מצבתו חרות (לוי"ז כ" 76):

„על קבורת איש חי רב פעלים טקבצאל, הרב החר"ף וגדול שמו בישראל, מתק לימודו וגדול חריפתו נודעת ע"י תלמידיו המספרים עוזו תבונתו, מ' אברהם בס' יהושע סני"ל איש הורוויץ, י"ג כ"ז סיון תקל"ב, ועליו נגנו בנו הרבני המופלא מ' שרגא פייבוש ש"ב ט"ז חשון תקפ"א“.

ג) הרב מ' שמואל שמעלקא, היה שמש נבון וריין באהד בתי הכנסיות בקראקא ערך שנת תקל"א, ככתוב שם בפנקסי הקדה.

טז) ואלה תולדות הרב מ' יעקב יוקל (הני"ל סימן י"ב אות א):

א) הרב מ' מנחם מאנאס, הוא היה גיסו של הרב מ' יחזקאל לאנדא (שו"ת

חולדות משפחת הורוויץ

שם על קא שהיה רב העיר ריטשיוואל בשנת תקי"ד (כמבואר בתחלת ס' נזיר השם) ואחרי זה נתעלה להיות אב"ד בקהלת שינאווי (Sieniawa), ויתן שם בשנת תקכ"ז הסכמה ע"ס אהל מועד (פפדיא תקכ"ז), אחרי כן נקרא, בשנת תקל"ב, להיות רב העיר ניקלשבורג והמדינה. הוא היה אחד הראשונים, שעמד ויגע להפצת החסידות, ובשנה הראשונה כבואו עירה נ"ש, ערך סכתב אל אצילי העיר בראדי (השוה ילקוט מנחם דף ח ע"ב). על כסאו זה כהן פאר עד שנת תקל"ח, ויאסף שם אל עמיו. על מצבתו חקוק (Gedenk. z. Erinner. an Dav. Kaufm. S. 830.)

„י"ג ב' דר"ח אייר תקל"ח

פ"נ הרב מדינה והרב אב"ד דקהלתנו הגאון החסיד המפורסם
בחסידות והמקובל הנדול שלשלת היוחסין מוה"ר שמואל
שם על קי הלוי בן הרב הגאון המפורסם מוה"ר הרש זצ"ל איש
הורוויץ תנצב"ה.

מחבוריו נדפסו ס' נזיר השם (פרשעמישל תרכ"ט) הכולל באורים על שיע אה"ע, וגם בלבוש נדפס בשנת תרכ"ב ספרו דברי שמואל, הכולל באורים על התורה, ואף כס' שמן הטוב (פיעטרקוב תרס"ה) נדפסו ד"ת בשמו; ג) הרב מ' נחום הרב"ן תורה באחת הערים בפולניא, ואצלו למד אחיו ד) הרב מ' פנחס. הוא נולד ערך ת"ץ בטשארטקוב; בעודו עלם ראו בו כשרונות נעלים, שנהיו אחרי כן לכלים המחויקים ברכה, ויקחהו הקצין ר' יואל הייל-פרין לחתן, ויתן לו את בתו לאשה, וגם כל מחסוריו לקח עליו, ולכן היה לא ידו ללמוד ולהנהיג במסגרת התלמוד כתפצו ואות נפשו, יחדו את שני אחיו הרב מ' שמואל שמעלקא והרב מ' נחום הנ"ל. אחרי זה קבלה אותו עדת וויטקאווע לרב ואלוף לראשה, ומשם נתעלה לכהן פאר בעיר לעתוויץ ויסכים שם על הדפסת ס' משנת חיים ע"ס זרעים שנדפס באלעקסניץ⁸) בשנת תקל"ב.

8) אלעקסניץ היא עיר עתיקה, לא רחוקה מן העיר בראדי. בשנת תקכ"ב נוסד שם בית דפוס עברי, ובאותה השנה נדפס הס' ברית מל"ח על הלכות מליחה בשפת יהודית אשכנזית. אמנם בית הדפוס הזה לא יכל להתקיים, ולכן הקים שם היר צבי הירש ביר אריה ליב מרגליות בשנת תקכ"ז בית דפוס חדש, ותהי ראשית מלאכתו ס' תקוני שבת. בשנת תקכ"ז יצא מתחת מכש הדפוס הזה הס' אהל יוסף. בשנת תקכ"ח נדפסו ברפוס: אמרי נועם, מנחה ארון, מקלו של אהרן, ותקנתא דמשה ובשנה שאחריה השלים הספרים האלה: בן אהרן, זאת תורת האדם וכוכבי נגה. ותשבת המלאכה שנים אחדות, כי בעת הזאת, בלע הצורך גאנצא ולא חסל את נאות יעקב במדינת פודוליה ואוקריינא; וכמעט התריב כל קהלות ישראל (השוה לקורות הגזרות ע' 82, קורות פודוליה ע' 36, וגראמץ, Gesch. d. J. ח' י"א ע' 109).

עבודת המדעים הנזכר היתה גם בשנת תקל"ב רזה ודלה: זמיר עריצים ומשנת חיים. יתר מוריה היתה שנת תקל"ד, כי אז הדפס: חובות הלבבות, מנחה חדשה. ואחרי זה בשנת תקל"ה הס' עיני ישראל וס' מראות הצובאות בשנת תקל"ו, ובראותו כי לו להתחרות עם המדעיסים הגדולים בזאלקווא, השתתף עם חתנו היר שמואל ביר ישכר בער הלוי, ויסעו אהלם בעיר קארעץ, ואחרי כן יסדו בית דפוס בעיר שקלאוו (השוה במאמר ד"ח מויכר, קרית ספר שנת א' ע' 302).

תולדות משפחת הורוויץ

והרכיין תורה כישראל כבוד מוהר"ר פנחס הלוי איש הורוויץ
וצלהיה אביד דקהלתנו יעיא אשר האיר פני כל הגולה בחיבוריו
הקדושים ספרי הפלאה ספר כתובה וספר הטקנה חכמתם בחיין
תרונה . . . בנה ופנה תהילתו מלאה ארץ גודר גדר ועומד
בפרץ . . .

(ה) הרב מ' יהושע הקשיץ היה רב אביד העיר ריטשוואל והסכים שם, בעברו
דרך העיר לובלין, ביום חיי סיון תקל"ג ע"ס תפארת ישראל הנ"ל.
(ט) הרב מ' שמואל שמעלקא (הנ"ל סימן ט"ז אות ג') הוא אביו של:
(א) הרב מ' פנחס בנימין אחד האלופים הנבאים הגבוהים בעיר קראקא (כמבואר
בפנקסי העדה הזאת); (ב) הרב מ' יעקב חיים; (ג) הרב מ' מנחם מנלי, תלמיד
הגמ' ליבר הריף, היה דיין בקראקא ונמצאת חתימתו בספר קנאת ציון (דף ט"ז).
על מצבת קבורתו חקק (ל"ז ע' 113):

„היה הרב המאור הגדול ההריף השלם דיין דקהלתנו מזה מנחם
מנלי כנ"ל הורוויץ בהרבני מזה שמואל שמעלקא זצ"ל י"ג ערב
חג הפסח שנת תר"ז לפ"ק“.

(כ) הרב מ' מנחם טאנא (הנ"ל סימן ט"ז אות א') הוא אביו הרב מ'
יהושע הקשיץ שהסכים בחור רב העיר דאסבראזוי ע"ס אסיפת יהודה
(פפרים תקכ"ג).

(כא) הרב מ' יצחק (הנ"ל סימן ט"ז אות ב') הוליד את: (א) הרב מ'
מרדכי צבי אשר מלא מקום אביו בהארחוב, והסכים שם (ה' כסליו תקנ"ו)
ע"ס תוקף הנס (לכוב תקנ"ז), וימת בעיר בראדי בשנת תק"ק (כתבי הגאונים ע' 117)
ויהי חתן הגמ' משה האבדיק סאטנוב (בהקדמת מ' מנחם דוד); (ב) הרב מ'
שמואל האבדיק אסטרדאס (בהקדמת מ' עזרת פז ורמון פרץ); (ג) הרב
מ' אלעזר האבדיק זאלאזין, חתן הגמ' שאול המהבר מ' בנין אריאל, הסכים
בשנת תקנ"ג ע"ס אהבת דודים (לכוב תקנ"ג), וכובא בשו"ת תפארת צבי
(חאה"ע סימן ג') ונפטר בשנת תקנ"ג בעיר זאלאזין (כתבי הגאונים ע' 118).

(ד) הרב מ' נתן שהיה רב העיר שדה לבן, ויתן שם בשנת תקס"ד הסכמתו
על הרפסת ספר שער השמים (רובנא, תקס"ד); (ה) הרב מ' יעקב יוסף האבדיק
אלעקסנין, אשר נפטר בשנת תר"א ומנוחתו כבוד בעיר בראדי (בהקדמת
תהלוכות עולם), וכובא בשו"ת זכרון כהנה; (ו) הרב הקצין מ' אברהם ליב
הגר בעיר בראדי, וימת שם, וזה תאר מצבת קבורתו (ענף עין אבות ע' 10):

„נפטר ד' ניסן הרב החרף מוה"ר אברהם ליב בה"ג המפורסם
ר' יצחק הלוי איש הורוויץ שהיה אבדיק אה"ז ז"ל תנצב"ה
שנת תקס"ג“.

(כב) הרב מ' שמואל שמעלקא (הנ"ל סימן י"ח אות ב') הוא אביו הרב
מ' צבי יהושע ליבוש שהיה תלמיד וחתן דודו הרב מ' פנחס בעל הפלאה
הוא היה בשנת תקנ"ב אביד העיר טרעביטש, ואחרי זה כפרוסטיין ובאחרית
ימיו בעיר יעסנין במאהרען. הסכמתו שחתם בבראדי ביום כ"ב טבת תקנ"ב,

תולדות משפחת הורוויץ

יחדו: בשנת תקע"ז הביא הרב מ' צבי תחת מכש הדפוס באפענבאך את ספרו 'חמי תורה הכולל דרשות שדרש ברכים, ויתכלם בברכי תוכחה, דרוש והלכה, ובהקדמתו לספרו זה הנהו מוכיר יתר חבוריו, ש פ ת א ס ת על מסי שבועות, מקצוע בתורה על שיע חים, הילכת רבתי על הלכות מפורות, חומר בקדש שרית שהשיב לשואליו בדבר הלכה (נדפס בזאלקווא בשנת תרל"ו) וברכת התורה על תנך, שנשארו בכתובים, ועד היום טרם ראו את אור הדפוס. בהטקטארבוך (דף 449b) כתוב: י"א אינ אדוננו טורנו ורבנו מחבר עינינו ועטרת ראשינו וצניף תפארתנו נשיא אלקים נשיא הלוי מבחר גבורינו הנאון הגדול המפורסם מופת הדור החסיד ועניו נ"י ע"ה פ"ה אב"ד זר"ם דקהלתנו כבוד מוהר"ר צבי הירש בהנאון אדוננו מורנו ורבנו מ' פנחס הלוי איש הורוויץ וצ"ל ע"נ איז שרריו אשר בארץ נחלתנו, עבור שהאיר כל הנולה בתורתו בהריפות ובקיאות בהלכה ובאנדה ורבים הלכו לאורו אור תורתו פה טפיק מרגליות כנגלה ובנסתר, תורת אמת היתה בפיהו מעשה תקפו וגבורתו תיתי לו קטלתו אשר עמל תחת השמש, ובקדש הליכתו בקרא במשנה ובכולל תלמודא בבלי וירושלמי ספרא וספרי ותוספתא בתומפת מרובה, דרש על כל קוין וקוין תילי תילים באר קל חסידא חבורין וקלין נתיבתו, עוקר הרים וטחנן בשכלו שכל הקדש כפול בסברתו, סביר וגמיר נמירי למשקל ומטרי לאסוקי שטקתא אליבא דהלכתא, גידולו בקדש שטלא טכום אביו הצדיק שנתקבל לאב"ד דקהלתנו לבשר צדק בקהל רב, והיה לנו למנהיג בדרך ישרה, והרכיין תורה כישיבתנו הרבה, רם וגשא בהלוקא דרבנן, הי' חסיד הי' עניו כמשה, שבתו מי ימלא, אין לגמור עליו את ההלל, גם ככל ימורים זמן רב וקבלם טאהבה, בשכר זה ובשכר שנתנה אשתו הרבנית איך והובים עבורו לגיין הקהלה תהא נשכחו צרורה בצרור החיים עם נשבת שארי צדיקים וצדקניות אשר באוצר חיים תחת כסא הכבוד חונים אטן. נחבקש בישיבה של מעלה, נפטר בכפר בוקנהיים מוצאי שיק ליל יום א' כ"ז אלול, ואחרי שנתן הי' חסד אצל השררה יריה רפה ומדינת הקמן שנתנו רשיון להוליכו לכאן ולקברו בקבר אבותיו, הובא בכבוד גדול פה העירה בקול בכי ויללה גדולה ביום א' ונקבר בילולי לילי וגנוחי גנח באחים הספדא רבה מאת שני המאורות הראשי ביד נריו ומהנאון אב"ד דקיק הקנא יע"א ביום ב' כ"ג אלול תקע"זין לפיק.

אשתו הראשונה היתה מ' שרה כהן כבודא, ואחרי מותה לקח בשנת תקנ"ו את מ' טויבא לנדא לאשה, ואין לה ולד (Dietz, Stamm. S. 158). הדברים האלה חרותים על אבן המצבה העומדת על קבורתו (אבני זכרון ע' 582):

„פיט כבוד הנאון הגדול אב"ד זר"ם יחיד בדורו רבן של כל בני הנולה החסיד ועניו המפורסם מוהר"ר צבי הירש בן לאותו צדיק החסיד הנאון אב"ד מוהר"ר פינחס הלוי וצ"ל איש הורוויץ נפטר ליל משיק כ"ז ונקבר ביום ב' כ"ז אלול תקע"ז לפיק אשר הרביין תורה בישראל והקמיר תלמידים הרבה והאיר פני כל הנולה בחבוריו היקרים ספר מחנה לוי וספר להכי תודה, חכמתו בחוץ תרונה בכל

תולדות משפחת הורוויץ

מ' יצחק המביא תחת מכבש הדפוס בשנת תקצ"ח בלוב את ה' נבעת פנחס.
(לג) הרב מ' דוד העשל (הנ"ל סימן כ"ט אות ב') הוא אבי הרב מ'
אלעזר שנו"ל בעיר פלאס בשנת תקס"ד, ונד"ל על ברכי התורה והחכמה,
וכאשר נתמנה אביו לרב העיר פרוינקירכען, שלחו עירה פרעסבורג ליישיבת
הרב מ' משה סופר, ואחרי הקשיבו לקח מפי מורו שנים אחדות, ארש לו
לאשה את בת ר' שמואל שפינקל בעיר דייטשקריין (צעהלעם), ואחרי זה
קבל עליו משרת הרבנות בעיר המלוכה ווינא בשנת תקפ"ח, בעצת מורו הנ"ל,
ובעיר הזאת יסד חברות נכבדות להפצת התורה והחכמה, שהיו משולכות אצלו
אשר מהן יצאח תורה ותלמידים רבים שקשו להם שם עולם (נאמטפריינד,
רבני ווינא ע' 114). ויוציא לאור בשנת תקצ"ו הספר „חקר הלכה" מאת
זקנו, וכמו כן הסכים באותה השנה על הדפסת הש"ס בווינא.

בשנת תרכ"ד היה לו ריב על אדות נצחיות עם ישראל, ויעמוד לימינו
רעו הרא"ה ווייס בספרו נצח ישראל (ווינא תרכ"ד). נגד ה' נשק בר ואף
הוא הו"ל עלה נדף להראות לכל כי זך וישר פעל, וא"ה דבריו:

ב"ה. אם אמנם כי זה ימים מספר הוטב בעיני איש מדון, לשפוך עליו
כזו וקלון כזון, דרך קסתו כאויב ככתב ולשון לאומים ויציבני כמטרא לחץ
במ"ע הנוער לבני ישראל, ויחשב להשחית מאפס כבודו ברוחו הנמהרה את
כל עבודתי עבודת הקדש בכתף נשאתי זה קרוב לחמש וששים שנה בעדתי
המפוארה פה העירה, עכ"ז שטתי לפי מחסום ונאלמתי דומיה מכלי השיב
חורפי דבר כחק מצות חז"ל לעולם יהיה אדם טן חנעלבים, והיתה זאת נחמתי,
בה מצאתי נחמתי כי הכירו והוקירו כל אוהבי משרים באמת ובתמים, את
תום דרכי ויושר מפעלי ואת כל כשרון מעשי ומלאכתי עם אלקים ואדם מאז
עד עתה. ואולם יען כי בכל אלה דברי נרגן פוטרי ראשית מדון, יולדו על
ברכי סמל הקנאה, לא קנאת ה' צבאות: לא שב אף או"ל הסתקה, ועוד ידו
נטויה להלם בכשיל וכי"פות נגדי ולהמיר כבודי בקלון, בו יעזו בהותו לדבר
סרה באמונתי ויראתי נגד ה', אשר מעודי היו טשנבי מצודתי ומפלטי לי,
להרחיב פיו נגדי אשר נודעתי ת"ל עד כה בקרב כל ישראל לאיש הדבק
בכל לבבו נפשו ומאורו בה' ובתורתו: ע"כ עצור במלץ בל אוכל עוד, וחשבתי
למשפט צדק וכחק חיוב המוטל עלי להרים קולי ולזעוק חסם כאוני עסיתי
הרבנים וחכמי הזמן באמת ואליהם תנוף מלתי לשפוט ביני ובין איש ריבי.
הנה זה המנה מדון למען השיג מטרת הפצי, אחז בסנסי מאמר אחד
אשר יצא מפי לפני פקירי השופטים באולם המשפט דפה, ויעוותהו כדרכי
וכעלילותיו, שם בו עלילות דברים ויתארהו כמחנות מחשבותיו, וישיכוהו על
הנס וישלך עליו אבני מויסותיו, ויקם מערימת אבנים אלה בנין בלי יסוד,
ויחלל את שם אלקי ישראל עד מאוד.

כי נשאל נשאל מעמדי, כפי אטת דתנו, האומר בשער בת רבים
אשר הפרשה נ"ג במ' ישעי' איננה מוסכת על ביאת משיחנו הטקוה כ"א
על כלל עם ישראל, הוא מחרף ומגרף את אמונותינו יחשב? ועל השאלה האחת

תולדות משפחת הורוויץ

אשר נשאלתי בפנה הזאת לאמור: ההכרת בתוך המכתב (אשר עליו יסובכ דבר המשפט) איזה דבר של בוז וקלון נגר אמונתכם? עניתי ואמרתי כדברים האלה: בשום אופן לא. הנה כל יהודי מאמין באמונה שלימה כביאת משיח אישי, פערזאנליכען משיח, והאמונה הזאת מושרשת מאד בקרב כל איש ולב עמוק, איך ומתי יבא כמזם מאתנו ונודע בלתי לה' לבדו, הן אך חלושה תהיה כח אמונתנו זאת אם תהיה נתמכה רק על יסוד פירושי חמקראות אשר בקאפיטעל זה. ועם השאלה השני: היש בקרבכם שתי דתות נפרדות דת ארטהאדאקסי אחת, ודת אחרת אחת? עניתי ואמרתי כדברים האלה: לא נמצא רק דת אחת בקרב ישראל, ואם רניל בלשון ב"א ארטהאדאקסע יהודים ופאריטערע יהודים הרצון בהפרש זה, אשר אלה בכל עוז ישמרו כחק החיוב החקים והמצוות והתורות, ואלה אשר מקלות דעתם ובמאוי נפשם לא ישמרו אורם ללכת בהם, ואפילו העקרונים החדשים שנעשו בזמנינו בעניני עבודת ה' במקצת בתי התפלה, אינם נוגעים רק אל ענין הליטורגיא, ר"ל פיוטים ונגונים, לא אל ענין הדת עצמה, ובמדינתנו מבלעדי זה השינויים אינם גדולים כל כך כמו במדינות אחרות.

ומבילתי הודע להרבנים הנאונים נ"י מקרוב ומרחוק תוכן זה הענין בעצם וראשונה ואמתת הדברים ביותר וכתום לב אשר הגדתי בשער המשפט, קרא מלא הרועים בלשון לאומים, לא בלשוננו הקדושה כאשר היה מהנכון בענין גדול כזה להדור חלוף ה', למען יבואו כל הרבנים על החתום אשר כל איש מישראל מחוייב להאמין בשתי התורות הכתובה והמסורה אשר מאת ה' נתונות לנו, והכופר חקק ומצוה ותורה אחת וכן הכופר באמונת משיח מורע בית דוד כאלו כופר בכל התורה כולה, ואשר על כן המאמין אמתי רק בעדה כזאת ימצא מנוח לחיי נפשו אשר בקרבה היכולת בידו לשמור ולעשות ככל האמור עם פשתנן כתב דתו.

ואשאלה נא עתה, הנשמע טעולם כדבר מבהיל ומשתומם כזה אשר יקרא איש בקול גדול ולא יספיק יבואו עה"ח כל חכמי ישראל על דברים נודעים גלויים ופשוטים, ומי בכל המון בית ישראל לא ידע בכל אלה? או מי אשר רק בשם ישראל אמתי מכונה יכחיש או יסתפק באמיתת פנות הדת הללו? או החדול אחרול גם אני סתת חתימת ידי על זאת המודעה רבא לאורייתא אם הייתי מוצא אף שטין דבר סבה לצורך הוראת שעה זו זולת את אשר יצא מפי מול פני השופטים כדבר האמור עם הספר, מאת צל — פחד בן חפר? ואשאלה נא כל שופט באמת ובצדק, היש בדברי עדותי, אשר כל יהודי מאמין באמונה שלימה כביאת משיח אישי אף כל מאומה המתנגד לדברי המודעה זאת? ההגדתי אשר גם האיש המכחיש באמונת המשיח בשם ישראל מאמין מכונה? או התאשם נפשי על הרבר אשר איזו מכתבי העת העתיקו בתהלה דברי עדותי בנוסח משובח, ורק אחרי ימים אחדים תקנו את אשר בקיצורם קלקלו והביאו גם המה כמו מ"ע האחרים נוסח המחוקק? או האם

הולדות משפחת הורוויץ

לא אמת ונכון הוא את אשר הגדתי שאין לעם ישראל רק דת אחת, והיינו אותה אשר יסודתה בהררי קדש תורה שבכתב ותורה שבע"פ הנמסרות לנו מסיני? אמנם היש בישראל דת אחרת מיוחדת ומיוערת לכת יודענטהום אחרת? לא אפונה כי לא ימצא שום אדם אשר באמת יאמר, כן הדבר, יש ויש שתי מחלקות, צווייערליי יודענטהום, כאשר לא יאמר שום אדם כי לא יראה ולא ימצא בנבולינו יחידים ממינים שונים, צדיקים ומאמינים, חוטאים ופושעים וגם בינונים. ואם לדאבון נפשינו רבים יצאו מקרבינו אשר פרקו עול תורה ומצות מעל צואריהם, מהם החוטאים בנפשותם בחלול שבתות ומועדים, מהם אשר במרק פגול מאכלות אסורות יתנאלו, ומהם אשר במשכבות אסורות יתעכו, רע וזר מאוד הוא, כי יכחיש את כל אלה, אמנם עדיין לא מפני כן יש בירינו לגזור אומר ולהחליט כי אלה העוברים והחוטאים נקראים כח, זעקט, מיוחדת מופרשת ומובדלת מכל המון בית ישראל, כל עוד אשר כרובם כן חטאו רק מפאת כי נפתו אחרי יצרם הרע ולבבם חזונה, לא מפני כי קשר בוגדים קשרו להיות אגודה אחת לכפור באהת ממצות ה' (באהת המקראות או בא' התיבות וכו'), כך איתא בבריייתא במס' סנהדרין צ"ט ע"א ובהרמב"ם בי"ג מה' תשובה ה"ח, ונעלם זה מהמתרגם הנ"ל), כל עוד אשר בבתי תפילותיהם הנודעים להעדה בכלל ערב ובקר וצהרים יתפללו ש"ע ברכות כמטבע שטבעו חז"ל וישפחו שיחם על הגאולה ע"י משיח בן דוד ועל בנין בית קדשנו וכדר העבודה שיוחזר במהרה בימינו.

אל"כם אישים הרבנים וחכמי הדור מקרוב ומרחוק אקרא, בחנו נא דברי עדותי אשר באמת ובתמים הצגתיים לבעלה ושפטו במאוזני צדיכם ביני ובין הרב החובל, ההופך ומבלבל, ואהוות מרעיו נושאי כליו, אשר חטפו הרבנים המשובשים בדפוס כרנג במקצת עלים הראשונים אשר יצאו ביום הגדתי עדותי, ונרפם על נכון בעלי העתים אחרים וככה נתקן גם בהראשונים ימים מספר אהרי כן, וזמכזים אלו חטפו הדברים המשובשים ויכתרו ויהללו המטנו, ייקימו בנין על קו תוהו ואבני בוהו וישימוני כמטרה להציהם, ולא על הרחוקים במקום טאתנו תלונתי וחמסי, כי אלה לא קיימו וקבלו רק את אשר הגיע למו מן הקרובים לנו, אך על אלה הקרובים לנו רק במקום ולא בלב נכון ורוח נמוכה, ובשפוט כל אדם לכף זכות, ואף כי גבר אשר היו נטהרים עתה במצפנתם ובבזיונם, ולא שמעו או היו כמהרישים אל אשר נמצא בדפוס במכתב עתי וויינער צייכונג ושאר מכתבי עתים, על אלה האנשים אשפוך שיחי לפני אוהב צדק ומשפט, על אשר שלחו עליהם לרחוקים לענות אותי בריבם, ואבטח כי ישמע ה' לקול שועתי, ואקוה כי אמת ממקומים תצמח עד למעלה ראש. יאבא ה' סליח להם מהשר חטאו על הנפש, ומאשר העלימו עיניהם מאזהרות אלו: לא תענה ברעך עד שקר, לא תשא שמע שוא, לא תלך רכיל בעמך, וככה מאשר לא שעו אל דברי חז"ל: הוי דן את כל אדם לכף זכות, אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו, יהי כבוד

תולדות משפחת הורוויץ

חבירך חביב עליך כש"ך, וכמוהם הרבה, כאשר סולח להם אני עם לבבי, כאשר כאמנה אתי כמשפחתי ימבית אבי:

ווינן הבירה, יום א' י"א אדר השני המדבר בלשון עמו לפ"ק.

הק' אלעזר הלוי איש הורוויץ,

תפלה שחברה כמות הדרשן ה"ר יצחק נח מאנהיימער בווינא נדפסה בספר השנתי בכורים (ח"ב ע' 197).

גדול היה כבוד הרב הזה בעיני גדולי דורו וחכמיו, ובעיני דת ודין פנו אליו להורותם דרך הישרה והנכוחה שילכו בה, והוא השיב לכל אחד ואחד כיד חכמתו הרבה הטובה עליו, כנראה מספרו „יד אלעזר" שנדפס אחרי מותו (ווינא תר"ל) ע"י בניו; כן השכיל לתת פרי תנובה לעתונים כמו מגד ירחים, כוכבי יצחק ועוד. בשנת תרכ"ח, כ"א סיון, הפקיד נפשו ורוחו ביד אל כל חי, והוא בן ס"ד שנה.

לד' הרב מ' שמואל שטעלקא (הנ"ל סימן כ"ט אות ג') הוא אכיהם של האחים הרבנים: א) הרב מ' מאיר האבד"ק לעברטוב שנפטר בלוב ט"ז אלול תר"א. ב) הרב ישעיה אריה ליב, גדול בתורה וגביר באחיו שנפטר בלוב בש"ק ו' מנחם אב בשנת תרל"ה, בשנת ס"ג לחייו עליו אדמות; ג) ה"ר שמחה; ד) ה"ר ירחמיאל שהיה תתן ה"ר יוסף צבי מיזיס, שנודע בצדקת פזונו. כן בנה בלוב בית הכנסת לזכר בתו שנפטרה בדמי ימיה. ויאסף אל עמיו בלוב כ"ה תמוז תרל"ז (מצבת קדש, לוב תרכ"ג, סמן קי"ז). לה) אלה תולדות הרב מ' יעקב יהושע (הנ"ל סומן כ"ט אות ד'), הרב מ' צבי הירש המחבר מ' לקוטי צבי, חמדת צבי ועוד, וכ"כ עשה הגהות והערות ע"ס חומר בקדש מאת זקנו, ונפטר בעיר בראדי, ביום א' ר"ח אלול תרל"ג, והספידו ה"ר אברהם בנימין קלוגער בס' אותות למועדים (פרעסבורג תרע"א-יב).

לו) בני הרב מ' משה ישישכר (הנ"ל סימן ל' אות א') הם: א) הרב מ' אלעזר האבד"ק ראהאטין המחבר מ' דבר הלכה (לוב תרכ"ג); ב) הרב מ' שאול האבד"ק טיכמנין המחבר שו"ת כשמים ראש החדשות (לוב תרל"ד). ג) הרב מ' יוסף אבד"ק אוסצע; ד) הרב מ' יעקב האבד"ק דעלאטין המחבר מ' אבני השם (לוב תר"ס). ה) הרב מ' יצחק אבד"ק סטאניסלאוו המחבר מ' מאה שערים (לוב תרמ"ז).

לו) הרב מ' ישעיה אריה ליב (הנ"ל סימן ל"ד אות ב') הוא אבי הרב הגביר ה"ר שמואל שטעלקא, הוא נולד בשנת תר"א בלוב (אמו מ' רבקה אשכנזי היא נכדת ה"ר צבי אשכנזי המחבר חכם צבי), ויגדלוהו הוריו על דרכי התורה והיראה, ובסתר למד כבר בימי עזמויו למורי חול, בהוכחו לרעת כי הזמן דורש זאת מאתו.

אשרו הראשונה מ' מינא אשכנזי היתה שיב, ואחרי מותה לקח לאשה את מ' בריינדל הוי"ן בת דודו, ותמת גם היא ויקח לאשה את מ'

תולדות משפחת הורוויץ

אָלגא פריעסלאנד וואו הולידה צו את בנם הרר. מארטיין.
בהיותו לאיש החל לעבוד בחריצות נפלאה, וכבר בכיר מצאה ידו
לעשות חיל בכל ענפי המסחר וחרשת המעשה, כי חננו ה' ברחב לב נכון אין חקר,
ובכל אשר פנה הצליח, ויעל מעלה מעלה על כמתי ההצלחה, ויצבור הון עתקי
ובין כנעני הארץ ונכבדיה יחד כבודו, וידרוך בנתיבות התם והיושר, ובגלל
זה כבדוהו גם שכניו הגוים אשר סביבותיו, וישא חן וחסד לפניהם, ובגליציה
המזרחית כנוהו בשם „מלך היהודים הכלתי מכתר“.

רבות בשנים בחיר היה לשבת בתוך מועצות העיר לבוב. כן נשאוהו
לנשיא עדת היהודים בעיר מולדתו במשך עשר שנים רצופות (תרמ"ז-ז),
ויותר משלשים שנה היה יועץ לשכת המסחר (האנדעלס קאממער) מעיר הזאת,
וימנוהו אחרי כן להיות נשיאה, ותהי המשרה הזאת עליו עד שנת תרע"ח.

בשנת תרנ"א כבדוהו הקיסר פראנץ יוסף הראשון באות הכבוד (רייטער-
קרייזן). ושלש שנים אחרי זה (בשנת תרנ"ד) נשאהו לאציל (ערדער פאן)
לדורות עולמים. בשנת תרס"ח קבל את אות הכבוד כתר הכסף (אייזערנע
קראנע דרייטער קלאסע) ובשנת תרע"ט נמסר לידי אות הכבוד היותר גבוה
(ציווילפערדיענסטקרײזן), אשר רק יועצי המלך קבלוהו.

במשך ימי חייו עלי אדמות נפשו שאפה לגדולות ונצורות, ותהי כל
מגמתו להטיב מצב אחיו המדוכאים ולחלצם מטצר, רדף צדקה וזרע חסד,
ולתכלית זאת יסד חברת „יד הרוצים" לתמוך ידי בעלי המלאכה, כן יסד
בית המדרש לרבנים (ראבבינערועמינאר) ועוד מוסדות צדקה רבות, ועד זקנה
ושיבה בצדקתו החזיק ולא הרפה, ובגלל זה יהיה זכרו לברכה לדור דורים.

בשנת תרפ"ה (ה' מרחשון) שבה נפשי אל עץ, וכבוד גדול הנחילוהו
אנשי עדתו. על ציון קבורתו חרות:

„מנוחת הנבר הוקם על שר וגדול בישראל ופאר לעמו
נדיב ושוע מגזע היהם מאוד נעלה היה הרב האדון מוהר"ר
שמואל שמעלקא בהרב ישעיה אריה ז"ל הלוי איש
הורוויץ. רבות בשנים עמד בראש עדת הקדושה עיר לבוב גם
בראש לשכת המסחר דפה נאה דורש ונאה מקיים, כספו פזר
בעד החיים והמתים, צדק היה אזור מתניו ודורות נאמנה את
אלהים ואנשים, יסד בית מדרש לרבנים ועשה חסד עם כל איש,
אוהב את חבריו ורצוי לכל אחיו, לפני מלכים התייצב והקיסר
הטה אליו חוט חסד ויכתרהו ונשאהו בתור אפרתי הארץ
וצדקתו עומדת לעד. נולד יום כ"ז אייר שנת תרי"א לפ"ק בלבוב
ונפטר בשם טוב כיום חמשה מרחשון שנת תרפ"ה זקן ושבע
ימים לדאבון כל מכיריו ומיודעיו תצביח“.

לח) הרב מ' שאול (הנ"ל סימן צ"ו אות ה') הוא אבי: א) הרב מ'
פנחס האבד"ק בראדשין שנפטר שם תרנ"ט (כתבי הגאונים ע' 93), הרב מ' חיים

הולדות משפחת הורוויץ

אריה שהיה בתחלה רב ואלקווא ובסוף ימיו האבד"ק קראקא ונאסף אל עמיו בשנת תרס"ז. מספריו נדפסו שירת חיי אריה (קראקא תר"ן) ועוד.
ל"ט) הרב מ' יצחק (הנ"ל סימן ל"ז אות ה') הוא אבי הרב מ' אריה ליבוש האבד"ק סטרי, ובסוף ימיו ישב על כסא הרבנות בעיר סטאניסלאוו, ותשובותיו נדפסות בשני חלקים בשם הרי בשמים (לכוב תרמ"ג-נ"ג).

פרק שני.

(א) בנו השני של הרי ישעיה (הנ"ל פ"א סימן א') הוא הרב מ' ישראל, אשר הוא וחתנו חר' משה ב"ר יואל מסרו נפשם על קדושת השם, וכה דברי המצבה (גל עד ע' 65):

„פ"ג אפר הקדושים, ישראל ב"ר ישעיה הלוי הורוויץ וחתנו ר' משה ב"ר יואל, שמסרו לשלהבת אש נפשם וזרכים קדשו השם, ולהיות גופם טהור בלי אשם, כונו שניהם לחשם, בקול שבע ישראל רחשם, ליצא נשמתם באחד בקשם, כי בכל תורת משה אין להם להאשם, והגיע תפארת ישראל אל ארץ אופל, וגם משה נגש אל הערפל, יום ו' כ"ז כסליו שכ"ט לפ"ק“.

(ב) בני הרב מ' ישראל הנ"ל הם: א) הקצין מ' אשר אחר מנהיגי עדת פראג בשנת של"ז (Bondy-Dworski, Z. Gesch. d. Juden in Böhmen S. 559) (ב) הפרנס מ' ישעיה שמסר גם הוא גופו על קדושת השם ה' ונפטר בשנת שס"ז (גל עד ע' 67):

„מהר"ר ישעיה לוי הורוויץ, יום ו' ט"ז כסליו שס"ז.

פה טמון, איש חסיד ישר ונאמן, שנים רבים היה מנהיג הקהלה, קולו היה ערב בתחנונים ובתפלה, לעני ורש חלק מעצתו מעולה, על קידוש השם מסר גופו, ובא מת בעגלה, נשמתו למעלה עלה תנצבת“.

הרי ישעיה הוא כנראה אבי הרי יצחק הכהן בשנת ש"ן בירח שבט בפראג (משפחות פראג ע' 90); ובנו השלישי של הרב מ' ישראל הוא הרי יוסף (ג) בנו של הקצין מ' אשר (הנ"ל סימן ב' אות א') הם: א) הקדוש הרי יעקב שנחקק על מצבת קבורתו (משפחות פראג ע' 91):

„ה' כ"ב חמוז שפ"ג, הקדוש ר' יעקב ב"ר אשר סג"ל הי"ד, איש הורוויץ, ישמח לבי ובשרי על הריגת הקדוש, על לא חסם בכפיו תורם והורם, קול דמו יקבל טרום וקדוש, בעלותו השמיטה לפניו קדוש, סוד מרה היה ועשה טוב, גבאי צדקה היה בלי עקוב, לעניים נתן לחמו וכל טוב“.

(ב) הרי ישעיה שנפטר עדיין טבת בשנת שני"ה בעיר קרעמזיר (השוה פראנקל-גרין, היהודים בקרעמזיר ח"א ע' 1927).

תולדות משפחת הורוויץ

(ד) ה' יוסף (הנ"ל סימן ב' אות ג') הוא אבי ה' ישראל סופר⁽¹⁰⁾, אשר הוא ובנו ה' יוסף מתו שניהם בדבר, ועל אכן מצבת קבורתו חרות (ג' עד סימן 78):

„ישראל ב"ר יוסף סג"ל ז"ל הורוויץ. יוסף ב"ר ישראל סופר סג"ל הורוויץ.

עד הנ"ל הזה ועדה המצבה, על אב ובנו שהיו עזה האהבה, ומתו בדבר במיתה טוהפה ואשם ככה, על זאת לבנו דוה, על אבינו הזקן שהיה סופר מהיר, ועל אחינו בן זקונים הצעיר, ובכל מצות השם היה זהיר, ובאור התורה עיניו יאיר, הנקי והזך והזהר. בבית א"קינו היה משכים קודם היום מאיר, בכ"ה אלול ביום השבת שני"ח ככה האור ויאסוף יוסף, וגם הזקן לא האריך ימים אחריו, וא"ל עמו נאסף, ביום הראשון של שבועות שט"ן לפ"ק נקבר אל אבותיו, תהא נשמותם צרורות בצרור החיים“.

(ה) ה' יוסף הנ"ל הוא כנראה אביהם ש"ל: (א) החסיד האלוף מ' יודא הכת ג' מז' אלול ת"ט (משפחות פראג ע' 1192); וש"ל (ב) ה' אשר המת בפראג בשנת שצ"ג בירח תמוז (שם ע' 91).

(ו) ה' יצחק (הנ"ל סימן ב' אות ב') הוא אביו של הרב מ' יוסף ישעיה דיין העיר פראג וימת בשנת שפ"ז בירח כסליו (שם ע' 91).

פ"ק שלישי.

(א) בנו השלישי של ה' ישעיה (הנ"ל פ"א סימן א') הוא הפרנס והמנהיג מ' שבתי אשר ארש לו לאשה את מ' יוכבד בת הנשיא מ' עקיבא מאובן (בסוף ס' יש נוחלין), ונוסחת מצבתו תאמר (ג' עד סימן 77): „שבתי ב"ר ישעיה הלוי איש הורוויץ.

פ"ג איש נאמן וראש צורים, דובר צדק ומגיד מישרים, ראש ומנהיג ודיין הקהלה, נהג העם ורן אותם כשורה, איש דברן ושתדלן ובעל תורה, בן השתדלן וחתנא דנשיאה, עקיבא שהיה ראש לכל גולה, ויתן לך מקום נבזה במרומים, וישלח הנזאל לכל עמו, בשנת שט"ו לפק יהיה הנמיון,

כי עין בעין ירא בשוב ד' ציון, תנצב"ה.

(ב) אלה תולדות הפרנס ה' ישעיה: (א) הרב מ' אברהם, נולד כפי הנראה בעיר פראג בראשית המאה הרביעית, וישלחו אביו עירה קראקא לשמוע לקח כפי רבינו משה איסרלש, וטמנו למד להעמיק חקר גם בספרי הפילוסופיה; בשנת של"ז, י"א לחדש שבט, נשלם בעיר לובלין הרפמט ספרו

(10) מ' דבורה אשת הקרוש מ, ישראל מתה בירח ואדר שס"ב (משפחות פראג ע' 91).

(11) ב' משפחות פראג ע' 90 נזכר עוד העם במעות שנפטר בשנת ש"ט.

תולדות משפחת הורוויץ

חסד אברהם, לפרש השמנה פרקים להרמב"ם, אשר הוא פרי תנוכתו במקצוע הזה, ועל השער יאמר: „כי זכה הרבים בפירוש זה, להורות להם דרך אשר ילכו בו, באופן שיהא הדרך כבושה לכל הבחורים ליכנסם באלה הפרקים מבלי שיצטרכו לכלות ימיהם ולשטעם מפי אחרים“. ובכ"ז שנה את טעמו, וכאשר הדפים בזקנתו את ספרו זה עוד הפעם בקראקא בשנת שס"ב, הורה באצבע, כי „הראשון עוקר, וכאשר כתבתי כאן הוא עיקר“. כן נגמר אז בעיר לובלין, כ"ז שבט של"ז, ספרו ברית אברהם „בעניני תשובה, אשר היא מאוד חשובה, להראות דרך לבת השוככה, איך יתנהג לחזור מרעה לטובה, עד שיהא לשגנה נחשבה“. (לשון שער הספר).

מלבד הספרים האלה, שנדפסו פעמים ושליש, עוד חבר ס' עמק ברכה על דיני הברכות וטעמן (קראקא שני"ז), וס' יש נוחלין (פראג שט"ח) הכולל הנהגות ישרות אשר צוה לבניו; וכנראה מת בעיר לבוב; ב) בנו השני של הפרנס ר' שבתי הוא הרב מ' עקיבא, אשר בנו, וגם שארו הרב מ' ישעיה הורוויץ, יכנהו בשם „הקדוש“ (בראש ס' שפע ט"ז).

ג) בני הרב מ' אברהם (הנ"ל סימן ב' אות א') הם: א) הרב החסיד מ' יעקב, שנולד כנראה באחת הערים בפולניא, ויתקע אחלו בעיר שעברשין, כי על כן כנהו בשם „ר' יעקב שעברשינר“. אף הוא הרבין תורה ברבים (כנראה מהסכמת הגאונים בראש ס' יש נוחלין), ויוציא לאור בשנת שני"ז בקראקא, יחדיו את אחיו הרב בעל שלי"ה, את הספר עמק ברכה מאת אביהם, ובשנת שט"ה הדפיס בפראג הס' יש נוחלין מאת אחיו, „והוסיף משלו כמה וכמה ענינים ודברי מוסר השכל“ (לשון הסכמת הגאונים), והסכימו עליו רבני הדור היותר מפורסמים, כמו המהרש"א, הב"ח, הסמ"ע ועוד; ב) הרב מ' ישעיה נולד גם הוא כאחיו הבכור באחת הערים בפולניא; בימי נעוריו למד בישיבת הג"ם שלמה ר' ליבוש'ם בקראקא (של"ה סס' שבועות) ואחרי זה אצל הרב מ' מאיר מלובלין (שו"ת מנהיג עיני חכמים סימן ל"ט ועוד). שמעו הטוב נודע עד מהרה בכל תפוצות ישראל, ויקחהו הקצין מ' אברהם מויל, פרנס העדה בווינא לחתן, ויתן לו את בתו מ' חיה לאשה (כהערות ר"ש האק לס' ג' עד). בשנת ש"ן נתחדשה ונתחזקה התקנה, לבלי קנות הרבנות משר העיר, ע"י גדולי הדור היותר מפורסמים בתבל, וכבר צרפו אותו, האף אמנם, כי יניק היה (השוה לוחות זכרון ע' 16).

בשנת שנ"ז הוציא בסיועת אחיו הנ"ל הס' עמק ברכה לאור, ואחרי כן נתקבל לרב העיר דובנא והגליץ (שו"ת מנהיג עיני חכמים ס' ל"ט), משם יצא עירה אוסטראה בשנת שס"ב, ויתן שם הסכמתו ע"ס מזבח הזהב (באזליאה שס"ב) וע"ס מקור חכמה (פראג שט"א) ואחרי זה נקרא אחרי כבוד להיות רב הערים קראקא (לוי"ז ע' 10) פוזנא, ווינא (בהקדמת שלי"ה) ועוד, אכן הוא לא הקשיב לקולם הקורא, אך כאשר שמו על ראשו, ערך שנת שס"ו, עטרת הרבנות מעיר פראנקפורט א. מ. נסע שמה. וכבוד גדול נעשה לו

תולדות משפחת הורוויץ

בעיר הזאת במשך זמן היותו אלוף ראשה. בשנת ש"ד כאשר גלתה קהלתו פפא"מ ונלקח ממנה הדרה ותפארתה, נאלץ גם הוא לקחת בירו מטה נודד, ויסע עירה פראג, עיר מגורת אבותיו נוחי נפש, ויתן שם הסכמתו ע"ם נשמת שבתי הלווי מאת שארו (פראג ש"ו) בלוית רבני עיר פראג, ועוד על ספרים שונים נמצאים הסכמותיו.

באחרית ימיו אוה לבלות שנותיו האחרונות ע"י אדמות על אדמת קדש, ויסע בשנת שפ"א עירה ירושלים, ובעיר הזאת גמר את המלאכה שעבד בה רבות בשנים, היא סדור ספרו היקר „שני לוחות הברית“, עד תומה, לכתות הרפתקאות שהשתרגו ע"ו על צוארו גם פה, שהכריחוהו לנסוע עירה טבריא, אשר מת בה בשנת ש"ן (עמודי העבודה ע" 134 ובס' עטרת הלוים). מספריו הכי נכבד הוא הס' של"ה שנדפס בפעם הראשונה באמ"ד בשנת ת"ט, ע"י בנו הרב מ' שבתי שעפטל, ומאז עד היום זכה למהדורות רבות, וכבכת עין ינצרוהו, אף יכבדוהו ויוקירו חין ערכו באהלי התורה והתעודה.

(ד) הרב מ' שבתי שעפטל הוא בן הרב מ' עקיבא (הנ"ל סימן ב' אות ב), ויחבר ס' שפע טל, המתובל מרוב ספרי הקבלה כמו ס' יצירה, הזהר, פרס רמונים ועוד, להאיר נתיב ואור במקומות אשר ערפל התולתן, ושארו הרב מ' פייבל¹²) חתן הגימ' ישעיה הורוויץ, הביאו תחת מכבש הדפוס בעיר הענא בשנת שבע. ועליו יתנו הסכמות חכמי הדור ההוא, ובתוכם הרב מ' שלמה אפרים לונגשיין האבד"ק פראג. את ספרו השני נשמת שבתי הלווי הדפיס בעיר פראג בשנת ש"ו ושניהם חביבים מאד מיודעי ח"ן.

(ה) ואלה תולדות הרב מ' יעקב (הנ"ל סימן ג' אות א': א) הרב מ' ישראל שהיה אבד"ק אוברניק. ויסכים בועד גנין בשנת ת"ו ע"ם נחלת יעקב מליצות (אמ"ד תי"ב); (ב) הרב מ' משה, שהיה נשיא בארץ ישראל (בהקדמת ס' אמרות טהורות על תהלים).

(ו) בני הרב מ' ישעיה (הנ"ל סימן ג' אות ב'): הם: (א) הרב מ' שבתי שעפטל נולד סביב לשנת ש"ן כנראה בעיר לבוב. בנעריו למד בישיבת הרב מ' שלמה אפרים לונגשיין בפראג. בשנת השמנה עשרה לימי חייו נשא את בת הרב מ' משה חריף מלבוב לאשה, וחכמי העיר הזאת חתמו עמו יחדיו על פסקי דינים (השוה שו"ת איתן האורחי סימן י"ט), ובשנת שפ"א מנהו לדרשן קבוע ומו"ץ בעיר פראג. אחרי שש שנים נחקבל לרב העיר פיורדא, ובשנת שצ"ב לקח אחרי כבוד לכהן פאר בעיר ואם בישראל קהלת פפא"מ, העיר אשר אביו עמד לפני כראשה, ובה מצא את שאהבה נפשו, תורה וחכמה, ובכל מאמצי כחו השתדל ויסד חברות לתועלת המון העם, להבינם באורי התפלות והפיוטים, ויוריהם להעמיק חקר בפשוטי המקראות, כי תכלית שנאה שנה את הפלפול העקום, וכל מנתתו היתה להדפו ולבעור (השוה הקדמת ווי העמודים).

(12) גם הוא חבר באור על התרגום שני על מגילת אסתר ונדפס בלי מקום ושנת ההדפסה.

תולדות משפחת הורוויץ

בשנת ת"ג נתקבל לרב העיר פוזנא, ויסכים שם בשנת ת"ה על הרפסת
הם' שפתי כהן על יו"ד (קראקא ת"ז), ועוד על ספרים רבים.
לרגל החלאות האיומות בשנות ת"ח—ט' חבר סליחות (השוה לקורות
הגזרות ח"א ע' 11), ובשנת ת"ט צרף אל ספר אביו של"ה, את ספרו ווי
העמודים שהוא מרגליות טובה בספרותנו, כן כתב צואה לכניו, ונדפסה
בשנת [תניא] בפפא"מ ואח"כ בסוף הם' יש נוחלין (אמ"ד תס"א). סעיר
פוזנא נתעלה לרב העיר ווינא, וגם שם הרביץ תורה עד יוטו האחרון
בשנת ת"ך, וא"ה דברי מצבתו (וואכשטיין, אינשריפטען סימן 517):

„פ"נ מרנא ורבנא רעיא מהימנא גבר בגורבין, בר אבהן ובר
אורין, הגאון ר"מ ואב"ד מו"ה שבתאי נקרא שפעטל בן ה"ה
מהר"ר ישעיה הלוי הורוויץ יום כ"ח ניסן ת"ך לפ"ק. שבתאי
וראיתי בשושנים והנה גפן לפני ויוציא פרח ויצין ציין ועליה
לתרופה, חבר ספרים מנופה, בייג נפה, תפס ישיבה בפלפול
חריפא, עוקר הרים, סיני עדיפא, למד לקבל אולפא, הלא הוא
שוק התרומה וחזה התנופה, נאה דורש ונאה קיים הן מילי
דעלמא, הן מילי דשמים, בכך שקולה מילת צדיקים כחורבן
ירושלם, ה"ה גאוננו מורנו ורבנו ר"מ ואב"ד מו"ה שלנו מו"ח
שבתאי שפע טל אורות בנו של נשיא א"י הגאון מהר"ר ישעיה
הלוי זצ"ל הורוויץ, היה מוכתר בכתר שם טוב העולה על רוחו בראשי
גולה ונתבקש בישיבה של מעלה, סמוך להכנסת כל"ה לסדר הן
היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם, כ"ח ניסן לפרט תהיה
נצב"ה“.

אשתו השניה מ' פיגל בת הר' משה יאליש מקראקא, נפטרה בקראקא
י"א תמוז ת"ם (פנקס הח"ק דף קצ"ז; ב) הרב מ' יעקב נולד גם הוא
מכיל לשנת שניה באחת הערים בפולניא. אביו חנכו על פי דרכו, ויקח את
מ' שרה בת הרב הגאון מ' אליעזר חיים בן הגי"מ יצחק חיות¹³) לאשה
(בהקדמת מ' בית הלוי), ויתקע אהלו בעיר קראקא, ונתקבל לדיין העיר, ובסוף
ימיו היה גם אחד האלופים הגבאים מחלוקת הצדקה, כמבואר בפנקסי העדה.
ג) ה"ר שלמה זלמן שהיה ש"ן בעיר פראג ונפטר בעיר ווינא בשנת ש"ל.
(השוה, וואכשטיין, אינשריפטען סימן 152) ובנו ה"ר יצחק מת על פניו
(השוה Jüd. Privatbr. No. 13)

בשנת שצ"ו לקח הסכמה מן הרב מ' יואל סירקיש, בעל הבית, על
הרפסת הסידור שער השמים מאת אביו, אשר הוא ערכו ויסדרו לדפוס,
ובכל עמלו הרב אשר עמל ויגע, לא עלה בידו להביאו תחת מכבש הדפוס,
כי גוע ויאסף אל עמיו בזאת חנכה בשנת ת"ג בקראקא (פנקס הח"ק דף

(13) הרב מ' אליעזר חיות מת בקראקא, ביום ו' כ"ז סיון שס"ג, כמבואר שם בפנקס

הח"ק (דף כ"ז ע"ב)

תולדות משפחת הורוויץ

קרי"א), ויצא לאור באמ"ד בשנת תע"ג.

(ז) הרב מ' משה (הנ"ל סימן ה' אות ב') הוא אביו של הרב מ' יוסף יוזפא חתן הגי"מ מנחם מאנש חיות מוילנא (בהקדמת מ' בית אריה).

(ח) הרב מ' שבתי שעפטל (הנ"ל סימן ו' אות א') הוא אביהם של הרבנים: (א) מ' [יקותיאל] אליעזר המכונה לאול; (ב) הרב מ' ישעיה הנולד כפי הנראה בעיר פפא"מ, ויקח לו לאשה את מ' מרים בת הקצין מ' שלמה ר' מענדלש מפוזנא¹⁴). בשנת ת"ט כתב גם הוא הקדמה יקרה בראש הס' שלי"ה, והוא אז רך בשנים, אחרי איזה שנים נקרא אחרי כבוד לרב העיר לייפניק¹⁵) ויתן שם בשנת תל"ג, הסכמה ע"ס לב אריה (ווילנהרמסדארף תל"ד), משם נתקבל לרב העיר יונגבוניצלווא (כומסלא), ואחרי כן נתעלה על מקום אביו בשנת תל"ח להיות רב העיר הגדולה פפא"מ, ואחרי שנים מעטות, ערך תשע שנים, בשנת תמ"ז, כתרוהו בכתר הרבנות מקהלת פוזנא, כמבואר בהסכמתו ע"ס בית יהודה (דעסווא תמ"ח), ובעיר הזאת נאסף אל אביו בשנת תמ"ט (צמח דוד).

מתשובותיו בעניני ההלכה נדפסות: שו"ת חות יאיר סימן קט"ו, ושו"ת עבודות הגרשוני סימן כ"ג, וגם בספר עמק ברכה מאת זקנו נדפסות הארותיו והערותיו.

(ט) הרב מ' יעקב (הנ"ל סימן ו' אות ב') הוא אביו של הרב מ' ישעיה, שנולד בעיר קראקא, ולמד בשיבת הגי"מ משה והגי"מ יעקב שור בעיר בריסק דליבא (תולדות משפחת שור ע' 12), והיה משתעשע את רבותיו "הגי"מ יוסף בקי"ק ווירדבורג בהסכמתו לס' בית הלוי, ואחרי כן בא

(14) ותחת בפפא"מ, ועל מצבתה הקוק (אבני זכרון סימן 5307):
 „מ' מרים א' הגאון אבדיק פראנקפורט מ' ישעיה ס"ל. פ"ט מ' מרים בת הר"ר שלמה ר' מנדלש ז"ל מפוזנא. נפטרה יום ה' כ"ו סיון בשנת תמ"ה לפ"ק."
 (15) קהלת היהודים בלייפניק היא עתיקה מאד הרב מ' אברהם שרענצל רפאפורט הנהו מזכיר בתשובותיו (איתן האזרחי סימן ג'): „נוסח הקדמונים בקי"ק לייפניק בענין ברכת הגומל". מן הרבנים שבהנו פאר בעיר הזאת נודעים לנו: (א) הרב מ' חיים בן הרב מ' שר שור בעיר איילנבורג, שהו"ל הס' צדה לדרך מאת אביו על פירשי עה"ת (פראג שצ"ג); (ב) הרב מ' שמשון בכרך המחבר מ' חוב השני; (ג) הרב מ' ישעיה הורוויץ; (ד) הרב מ' יעקב אברהם מקראקא המחבר מ' נחלת יעקב (אמ"ד תפ"ד) שבא שם בהסכמה ע"ס רבים ובתוכם בשנת תנ"ב ע"ס בשנת ר' אליעזר (פדרא תס"ח); (ה) התנו הרב מ' הלל בן הרב מ' יהושע הלוי מינץ שהסכים בשנת תס"ג על הדפסת המדרש רבה עס הפ"י די משה (פדרא תס"ה), וכאשר עזב את העיר הזאת, — כי נקרא אחרי כבוד עירה מאנהיים (לעונשכיון, גע"ס ר. יודען אין דער קורפאלץ ע' 139) — יושב על כסאו בלייפניק הרב מ' משה בן הרב מ' אהרן מליבוב, ויסקים שם ע"ס שו"ת השיב ר' אליעזר (נייוויס תקצ"ב) ונתעלה משם לרב העיר ברלין (לאנדסהוס תולדות אנשי השם ע' 24). אך משני סבות שונות נאלץ היה לעזוב את כנו ונתקבל לרב העיר פדרא, אמנם אחרי זמן קצ, בשנת תקצ"ב, עזבה, ישוב עירה לייפניק, (ז) ואחרי כן פאר על כסאו הגי"מ חיים פרעשילס בר אחתיה של הרב מ' יסכר בעריש האבדיק נ"ס, שהסכים בשנת תקצ"ג, כרחשון, ע"ס תבנית אות יוסף

תולדות משפחת הורוויץ

ל"ק" ויילנא, „ויתאספו אליו ערדי צאן קדשים, לשאוב מי בורו בפוסקים“ (שם), משם פנה ועבר ארצה איטליא לרגל תלאות אחינו בפולניא ורוסיא בשנות ת"ח — מ"ז ויתקע אהליו בעיר פירארה, ואחרי כן במנומכה ובעיר ווירונה, ושם הספיקו די צרכיו, ומחסוריו עליהם. בשנת תכ"ז הביא תחת מכבש הדפוס בעיר וויניציא ספרו „בית הלוי“ על שיטות הש"ס, ובראשו נמצאות הסכמות גדולי הדור: הר' יונה תאומים האבד"ק מיין; הר' שמשון בכרך האבד"ק ווירמיישא; הר' יוסף מק"ק ווירדברג; הר' נפתלי שנייטוך האבד"ק הענא; ושלישה רבני וויניציא הר' יעקב הלוי, הר' משה זכות והר' שלמה סאראוואל. ויסת הרב מ' ישעיה במדינת פולניא בשנת תני"ה (קהלת משה ע' 169).

(י) הר' יוסף יוזפא (הנ"ל סימן ז') הוא אביו של הרב ברוך חריף (בהקדמת ס' בית אריה).

(יא) הרב [יקותיאל] אליעזר המכנה לאול (הנ"ל סימן ח' אות א') הוא אביהם של: (א) הרב מ' יוסף שהיה אבד"ק פרעמיסלא שנים רבות, ויתן בשנת תל"ח הסכמתו ע"ס אדרת אליהו (פפדיא תנ"ד) ועוד על ספרים רבים; (ב) הרב מ' צבי הירש.

(יב) הרב מ' ישעיה (הנ"ל סימן ח' אות ב') הוא אביהם של: (א) הר' יעקב קאפל הסת בפא"מ ועל מצבתו חרות (אבני סימן סימן 5387): „פיט בנה הר"ר קאפיל בן הנאון אב"ד הנ"ל סג"ל נפ' ג' כ"ד אייר תמ"ה ל' תנצב"ה“.

ומצבה אחת לו ולאמו מ' מרים (אשר מצבתה העתקנו למעלה); (ב) הרב מ' אברהם, שנתגדל על ברבי אביו, והונף אחרי כן לדיין העיר פוזנא. בשנת תק"ז הביא באמ"ד תחת מכבש הדפוס את הסידור שערי שמים מאת זקנו, ועליו יחנו הנהות והערות מעשי ידיו להתפאר. מלבד זה הדפיס בעזרת נדיבי עם בשנת תפ"ח באמ"ד, חדושי הריטב"א על ש"ס עם חדושי אביו, ובשנת תפ"ט הם' עמק ברכה מאת זקנו, ויסובב עם הספרים האלה מעיר לעיר, כדי להפיצם בישראל, עד כואו בשנת תק"ד לעיר פ"פ דאדרא, ויאסף שם אל עמיו והוא זקן ושבע. על מצבת קבורתו חרות (פיננער ברשומתו ע' 87):

(פפדיא תקי"א), (ח) וישב על כסאו הרב מ' פנחס קאצינעליבוגין (ש"ת נודע ביהודה מה"ק יורד סימן ע"ד). ט) ומקומו מלא הרב מ' יצחק כהנא רפאפורט המוחר בש"ת נודע ביהודה (מה"ק אהר"ע סימן מ"ז) שנתן שם הסכמה ע"ס שיחות חולין (פפדיא תקל"ט) בשנת תקל"ט (השנה על אדותיו בס' דעת קדושים ע' 167), וימלא מקומו הג"מ בנימין ווא"ף איגר, שנמצאת הסכמתו ע"ס בנין יהושע (ריהרנפורט תקמ"ח). יא) ואחריו נהג שם הרבנות הג"מ ברוך פרענקל המחבר ס' ברוך טעם, ורתן שם הסכמתו על הוצאת הס' פנים יפות (אוסטרהא תקפ"ה יו) ונפטר שם בשנת תקפ"ח (מליץ יושר ע' 50). יב) ועל כנו ישב הג"מ שלמה קוועטש המחבר ס' חכמת שלמה הנלוה לס' הר תמור (ווינא תרכ"ב) שהסכים בשנת תקצ"ו על הדפסת הש"ס בוויילנא. ונמצא ממנו גם מכתב בס' תורת הקנאות נגד אשפת הרבנים בברוינשווייג.

תולדות משפחת הורוויץ

„פ"ט ואברהם זקן בא בימים, הלא הוא מהור"ר אברהם דיינא בק"ק פוזנא, בן הרב הנאון מ"ם ישעיה הלוי ז"ל במשפחת הורוויץ אב"ד דק"ק פוזנא ופ"פ דמיין, נכד של הנאון הגדול בעל המכתב ספר של"ה נפטר ונקבר יום ה' י"ט אלול תק"ד“.

(ג) הרב מ' שבתי שעפ"ט, היה רב בפילעהנגע, במחוז פוזנא (השנה, פערלעס, קורות היהודים בפוזנא ע' 79), ונקרא שם אל ע"ה, והוא רך בשנים (בהקדמת אחיו הרב מ' אברהם לסדור שערי שמים); (ד) הרב מ' שלמה; (ה) הרב מ' משה שניהם מתו במיתה חטופה, ר"ל, תוך שנה אחת בימי עלומיהם (שם). (ו) הרב מ' ברוך חריף (הנ"ל סימן י') הוא אבי הרב מ' יוסף יוזפא שהיה אב"ד קאזאטש ור"מ בק"ק קאוולי (בהקדמת מ' בית אריה). (ז) הרב מ' יוסף (הנ"ל אות י"א) הוא אביו הרב מ' צבי הירש פרנס גליל פרעמישלא שעמד לימין ר"י אייכשין, כנראה מסכתבו משנת תקי"ד בועד יערס"ב שנדפס בס' לוחת עדות. והרב מ' צבי הירש הוא אביו של הרב מ' יוסף שחתום בועד קאנטשינע, כ"ב סיון תע"ז, בס' תקע שופר, (יעסניץ תע"ז).

(טו) הרב מ' אברהם (הנ"ל סימן י"ב אות ב') הוא אביהם של הרכנים: (א) מ' צבי המוזכר בס' מכתב אליהו (האמבורג תע"ה) על פרקי אבות (דף כ"ט) בזה"ל: „ישמעתי ממחותני הרב מ' צבי ב"ד אברהם הלוי הורוויץ אב"ד ור"מ דק"ק דראנטשין“; (ב) הרב מ' ישעיה היה מגיד מישרים וראב"ד בלובוב, ונאסף שם אל עמיו בשנת תצ"ב, וזה תאר מצבת קבורתו (אנשי שם סימן ש"ז):

„יום א' ער"ח שבט תצ"ב לפ"ק. נתבקש הרב הנאון מהור"ר ישעיה במוהר"ר אברהם הלוי הורוויץ לישיבה של מעלה, וישע"ה לא מש מתוך האהל, הורה בהוראות מפלאים בישראל, והיה מגיד מישרים וראב"ד פה ק"ק לבוב, תנצב"ה“.

(ג) הרב מ' זאב וואלף יושב בית המדרש בקלויז אלטונא, מת שם, ועל מצבתו חרות (חכמי אה"ז ע' 77):

„פ"ג זקן הגיע לגבורות בנן של קדושים דור חמישי מהרב הגדול החסיד המפורסם בה"מ של"ה זצ"ל היה אחות אבותיו ירש בתורה וכיראה, בבית המדרש דקהלתנו למד כמה שנים בהתמדה, היה הרבני מ' זאף וואלף ב"מ אברהם הלוי מפוזנא, וצ"ל הורוויץ, נפטר בשם טוב בש"ק ונקבר למחרתו ביום א' ל"ג בעומר שנת תקל"ז לפ"ק“.

(ד) הר' יהודה החתום בין רוזני ליטא בועד מיר בשנת תקי"ב על המכתב בס' לוחת עדות.

(טז) בנו של הרב מ' יוסף יוזפא (הנ"ל סימן י"ג) הוא הרב מ'

תולדות משפחת הורוויץ

יעקב שהיה אביר בעיר שינאווי (Sieniawa) בגליציה (בהקדמת ס' בית אריה).

יוז' הרב מ' ישעיה (הניל סימן י"ד אות ב') הוא אבי הרב מ' שמריה שמעריץ שהיה מגיד מושרים בעיר לבוב, ודיין בחוצה לה, כרשום על מצבתו (אנשי שם סימן תקנ"ד).

„פ"נ איש האשכולות, אשכול ענבים, גדול העצה ורב העלילות,
היה הרב הגאון הגדול המגיד מושרים בפה לבוב, ובבית מדר
מחזין לעיר וריש מתיבתא ודיין המצוין מויה שמריה שמעריץ
בן הרב הגאון המגיד מושרים מוהר"ר ישעיה מנ"ל הורוויץ י"ט
אדר תצ"ט לפ"ק“.

יח' וא"ה תולדות הרב מ' יעקב (הניל סימן ט"ז): (א) הרב מ' אריה ליבוש שהיה אביר בקהלת יערומלאוו (בהקדמת ס' בית אריה); (ב) הרב מ' יחיאל סיכל שהרכיין תורה בעיר פראחניק (שם); (ג) הרב מ' אלעזר האבדיק טארניגראד המחבר מ' נועם מגדים על התורה (לבוב תקס"ז) ומ' אמרות טהורות על תהלים (ווארשא תקצ"ט).

יט' הרב מ' שמריה שמעריץ (הניל סימן י"ז) הוא אבי הרב מ' משה אלעזר שהיה רב העיר סקאל'יט, והשאר אחריו חרושי תורה וחמה בכתובים, ובנו הוא הרב מ' יקותיאל זיסקינד אבי משפחת הורוויץ במטאניסלאוו (השוה ענף עין אבות ע' ו, וכקצה מ' דעת לנבונים).

כ' הרב מ' אריה ליבוש (הניל סימן י"ח אות א') הוא אביהם של: (א) הרב מ' מאיר מבראדי, אשר בנו הרב מ' אריה ליבוש הרכיין תורה בעיר בראדי, ויחבר ספרים נכבדים במקצוע ההלכה, אוריין תליתאי ובית אריה (לבוב תקצ"ד—תרי"ב) ועל הספר האחרון הסכימו גדולי הדור היותר מפורסמים, הרב מ' משה סופר, הרב מ' יעקב, ארנשטיין בלבוב, הרב ר'י מליסא אבדיק סטריא, ושאריו של המחבר הרב מ' אלעזר בעל שטן רוקח. (ב) ה"ר יצחק יעקב, אביו של ה"ר יהודה ליבוש, שהביא תחת מכש הדפוס בשנת תקצ"ט בווארשא את הס' אמרות טהורות על תהלים, בהסכמות הרבנים ה"ר שלמה זלמן ליפשיץ אבדיק ווארשא (כ"ב מנחם תקצ"ח), ה"ר ארנשטיין אבדיק לבוב, ה"ר אריה ליב ליפשיץ אבדיק ווישניצא ובריגל וקריו באכניע (י"ט אייר תקצ"ה), ה"ר משלם זלמן אשכנזי אבדיק לובלין, ה"ר אהרן משה טאפעס (צ"ל מויבש) אבדיק מניאטין (ב' אדר תקצ"ד), ה"ר ישראל אשכנזי אבדיק טיסמנין (תקצ"ד), וה"ר צבי הירש גלאנץ אבדיק שינאווא (כ"ט ניסן תקצ"ד).

ר' יצחק ר' יד

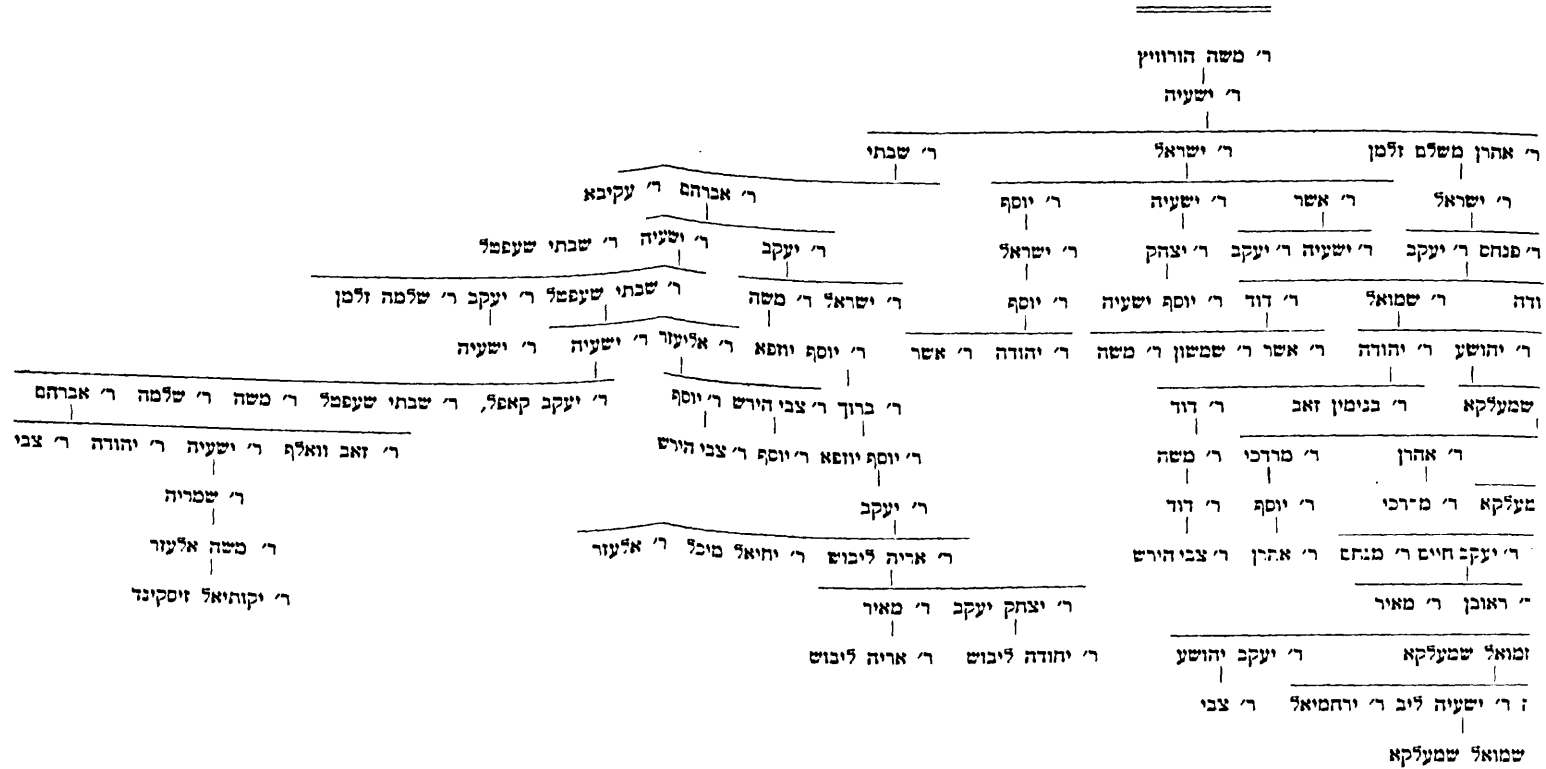
ר' משה זלמן ר' אשר זעליג ר' יצחק

ר' פנחס ר' חיים ר' שמואל

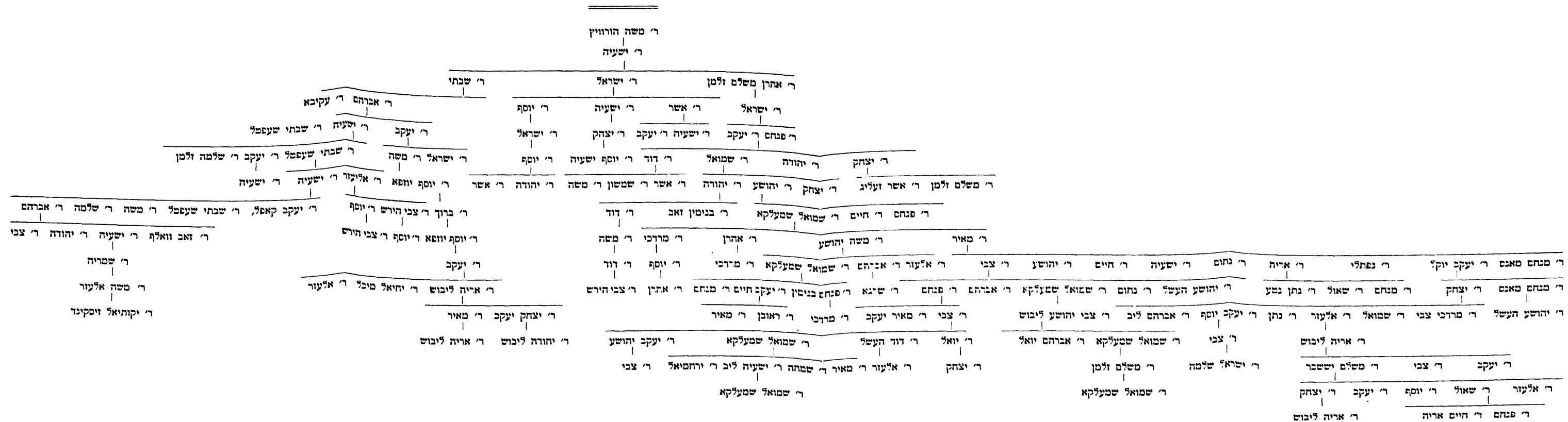
ר' מאיר ר' משה יהושע

ר' מנחם מאנץ	ר' יעקב יוקץ	ר' נפתלי	ר' אריה	ר' נחום	ר' ישעיה	ר' חיים	ר' יהושע	ר' צבי	ר' אלעזר ר' אברהם ר' שמואל ש
ר' מנחם מאנץ	ר' יצחק	ר' מנחם ר' שאל	ר' נתן נטע	ר' יהושע העשל	ר' נחום	ר' שמואל שמעלקא	ר' אברהם ר' פנחס	ר' שרגא	ר' פנחס בנימי
ר' יהושע העשל	ר' מרדכי צבי	ר' שמואל ר' אלעזר	ר' נתן	ר' יעקב יוסף	ר' אברהם ליב	ר' צבי יהושע ליבוש	ר' צבי	ר' מאיר יעקב	ר' מרדכי
ר' אריה ליבוש	ר' צבי	ר' שמואל	ר' יוסף	ר' צבי	ר' שמואל שמעלקא	ר' אברהם יואל	ר' יואל	ר' דוד העשל	ר' י
ר' יעקב	ר' צבי	ר' משה יושבר	ר' אלעזר	ר' שאל	ר' יוסף	ר' יעקב	ר' יצחק	ר' אלעזר ר' מאיר ר' שמחז	ר'
ר' פנחס	ר' חיים	ר' אריה	ר' יצחק	ר' שמואל שמעלקא	ר' משה זלמן	ר' שמואל שמעלקא	ר' יצחק	ר' אלעזר ר' מאיר ר' שמחז	ר'

על פי הספר „תולדות משפחת הורוויץ“.

על פי הספר „תולדות משפחת הורוויץ“.

צער בת רבים, ספר ביילד תלמיד עם ישראל ומצוקותיו בשנות ת"ח"ט' ברוסיה
ופולניא מה"ר אברהם ב"ר שביאל אשכנז, י"ל עם מכוא והערות: לבוב
תרס"ו.

אורות מאופל, אספת שירים זמניים (בעקענהייטסגעריכטע) אשר שר המשורר
האלהי הרב ר' משה חיים פוצאטו, י"ל עם פתח דבר. ברלין תר"ע.
מכתבים מחכמי דור העבר, היר נחמן קראכמאל וה"ר משה לנדא. י"ל עם
פתח דבר. שם תר"ע.

בית עקד ספרים לקסיקון ביבליוגרפי לידיעת הספרות העברית בכלל ושמות
הספרים העברים ויהודית-אשכנזית (יידיש-דייטש) בפרט, וכמו כן אלה
בשפות: איטלקית, טטרית, יוגית, ספרדית, ערבית, פרסית ושמרונית
שנדפסו באותיות עבריות משנת רל"ה עד תר"ס, תכנס, שמות מחבריהם
והערות אשר בהן נדפסו: שנת הדפסתם ומספר הדפים, עם מפתח המחברים
בסדר א"ב ומפתח הספרים לפי המקצעות השונים: אנטוורפן תרפ"ח.

Das Rabbinats-Diplom des R. Isaak ha-Kohen in Pinczow. [Breslau 1900] (S. A.)
Neue, auf dem jüdischen Friedhof in Krakau aufgefundenene Grabschriften.
Breslau 1900.

Zur Genealogie der Familie Günzburg. Frankfurt a. M. 1903.

Berichtigungen zum Catalogue of the Hebrew Books in the British Museum.
Berlin 1904. (S. A.)

Geschichte der Familie Horowitz

Ihr Leben und literarisches Wirken

von Beginn des 16. Jahrhunderts bis auf die Gegenwart

nach den Quellen bearbeitet

Von

B. FRIEDBERG

Zweite verbesserte Auflage

Antwerpen

1928